

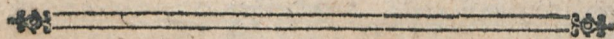
B. 771.

VITA
FATA ET SCRIPTA
CHRISTIANI WOLFII
PHILOSOPHI.

LIPSIÆ ET VRATISLAVIÆ,
Apud Siegmundum Ehrenfriedum Richterum.
clō lo cc xxxix.

B. 771.

ATA
ATA ET SCRIPTA
CHRISTIANI WOLFFII
PHILOSOPHII

KÖNIGLICH
UNIVERSITÄT
ZVHALLE

ANKLAM
AN KLAM
AN KLAM

PROOEMIUM.

Rnant rem literariam,
mirificeque augment,
quotquot, id sibi nego-
tii datum esse, credunt, ut eorum, quos,
constat, de scientiis artibusq; ingenuis
optime mereri, memoriam literis ac
monumentis prodant, proditamque
posteris pie inuiolateque tuendam
commendent. Hac enim ratione et
legibus, quas grati animi sanxit reli-
gio, fit satis, et, qua quisque uia qui-
busue adminiculis ad summa uel eru-
ditio-

A

ditio-

ditionis uel dignitatum fastigia euectus fuerit, distinctius cognoscitur, et ultimas per saepe huius illiusue disciplinae origines retexendi, copiosiusque commemorandi fata artium et usus, per opportuna subministratur occasio. Addo, quod, enarrandis eruditorum uitis, quaedam quasi imagines aliis, solidioris cupidis doctrinae, proponantur, quas, tanquam in illustri positas monumento, intueantur, et quarum ipsa cogitatione mentem moresque ita conforment, ut inde sibi, quod imitentur, capiant, inde foedum inceptu, foedum exitu, quod uitent. In primis uero eorum uita uerbosius exponi, et ad omnem posteritatis memoriam conseruari meretur, qui, quantum ingenii gloria meritorumque amplitudine ceteris omnibus excelluerunt,

tan-

tantum turbidissimis fortunae irationis
procellis iactati, omnique laceffiti in-
iuriarum genere, quicquid uspiam in-
ueniri potest malorum, sunt perpeffi.
Pertinet huc, si quisquam, **CHRIS-
TIANVS WOLFIVS**, Philoso-
phorum nostra aetate facile princeps,
et exquisita Mathematicum scientia ne-
mini secundus, qui, ad summa eue-
ctus, non Germaniam modo, sed u-
niuersam quoque, quam late patet,
Europam stupore et admiratione de-
fixam detinet, omniumque gentium
oculos animosque in se dudum con-
uertit. Hunc, quem Germani, qua
cultiores sunt, suspiciunt, quem in
pretio habent Belgae, quem Galli
admirantur, quem reuerentur Itali,
quem Septentrio colit et obseruat,
quem Britanni ferunt laudibus, et,
ut incomparabile eruditorum decus,

maestant honoribus, hunc, inquam, **WOLFIVM**, par est et pium, liberis nostris, et, si qui futuri sunt, nepotibus commemorari, eiusdemque memoriam, literis monumentisque decoratam, cum omni, quae secura est, posteritate adaequari.

Non ergo mihi quispiam uertetur uitio, quod, licet nec facultatis possideam satis, nec uirium tantum ostentare queam, quantum ad merita uirtutesque **WOLFII** enarrandas postulatur, ausus tamen fuerim, sic exponere de eius uita, fatis, ac meritis, ut cum omnes eruditi, tum in his exteri maxime intelligant, Germaniam, uberrimo eruditissimorum uirorum prouentu felicissimam, nulli prouinciae, uel eruditionis gloria, uel scientiarum amplificandarum studio,

dio, concedere. Equidem non ignoro, plures iam in uita WOLFII enarranda fuisse occupatos, et inter hos, clarissimum Lipsiensium Professore LVDOVICI id egisse enixissime, ut, quae ad historiam uitae disceptationumque Wolfianarum pertinere uisa sunt, conquireret, et operosius conquisita in lucem conspectumque proferret. Ipsum quoque WOLFIVM, commemini, esse pollicitum, se, quae ad uitam suam, uariaque, quae perpeffus sit, fata spectent, luci expositurum publicae, et cum eruditis communicaturum. At, cum LVDOVICI non minus, quam HARTMANNVS, GOETTIVS, STOLLIVSq; et alii uitae Wolfianae enarratores teutonico usi sint sermone, exterorum uero, ea, quae teutonice scripta sunt, nec legentium,

A 3

nec

nec intelligentium, plurimum inter-
 fit, scire, qui sint WOLFII nata-
 les, quae fuerint eius fata, quibus-
 ue animi ornamentis dotibusque in-
 genii exsplendescat, hoc minus du-
 bitaui, uitam WOLFII oratione,
 non comta illa quidem et terfa, ad
 priscae tamen latinitatis leges, quo-
 ad eius fieri potuit, exacta, percen-
 sere, quo noui certius, latina legi
 in omnibus fere gentibus, teutonica
 suis finibus, exiguis sane, contineri.

Neque uero WOLFIVM, exi-
 stimo, hos meos conatus male inter-
 pretaturum, cum compererit, me,
 quicquid huius est scriptionis, ita uel-
 le accipi, ut sit quoddam meae erga
 ipsum obseruantiae pietatisque mo-
 numentum. Plus ergo, inquires, in
 hac uitae Wolfianae descriptione,
 amori

amori, quam ueritati, dabitur loci, nec, quem historiarum confectio iure quodam suo sibi deponit, animus, ab amore studioque placendi alienus, in commentatione hac comparebit. At falleris, quisquis haec mihi obieceris. Quam quam enim dotes, merita, excellenterque facta WOLFII plurimi aestumo, eademque summis ac diuinis efferenda laudibus puto, nunquam tamen committam, ut, quibus eruditionis suae famaeque gloriam obscurasse nonnullis uisus est WOLFIVS, maculas et naeuos uel reticuisse prorsus, uel dissimulasse certe aut excusasse dici queam. Dudum enim amoris odiique partes, quae omne iudicium ueri adulterant, prorsusque tollunt, faceffere iussi, neque adeo, opinor, habebunt WOLFII aduersarii, quod, me inuidiosius liuidius

A 4

diusque ipsos criminatum esse, aiant, cum, quid actum sit ab iis, quidue agendum fuerit, me narrare uiderint, cum, animum ipsorum, inuidiae per-
 saepe ueneno suffusum, abs me libe-
 rius detegi, et in lucem uelut protra-
 hi, obseruarint. Tuo interim, Le-
 ctor, utere iudicio, nihil impedio,
 meque, si, quis sim, scire uelis, ad
 eos pertinere, credito, qui ἀληθέ-
 ρειν ἐναγαπῶν, καὶ ἀγαπᾶν ἐν ἀλη-
 θεία allaborant. Quibus uale, tibi-
 que persuade, te mihi quidem esse
 carissimum, si WOLFII fueris ami-
 cus, at cariorem tamen, si non nisi
 id, quod uerum est, aut ad ueri cer-
 te similitudinem quam proxime acce-
 dit, fueris consecutus.

Cap.

Cap. I.

De WOLFII patria et parentibus.

Silesiam suis illustravit natalibus WOLFIVS, atque adeo, quam foecunda bonorum ingeniorum fit mater haec prouincia, quam liberalis liberalioris doctrinae custos et nutrix, ut multum alias, ita WOLFII inprimis exemplo est comprobatum. Quoad longissime potest mens mea respicere praeteritorum temporum spatium, et omnium retro saeculorum memoriam recordari ultimam, inde usque repetens, inuenio, quanta Saxonia munificentia alit Musas et ornat, tanta ubertate Silesiam Musarum filios protulisse semper, atque etiam nunc omnis generis eruditos felicissimo uelut partu excludere. Non

A 5 com-

commemorabo nunc pluribus Opizios, Lohensteinios, Hoffmannswaldavios, Hanckios, Gryphios, Güntheros, Neumannos, alios, nec attingam, qui nostram aeatem ornarunt et ornant, Stollios, Gebaueros, Kraufios, Burgios, reliquos. WOLFIVM sufficiat adduxisse, quem unum si produxisset Silesia, haberet profecto, cur, tanti tamque illustris Viri ortu condecorata, sibi impensius gratularetur. Quemadmodum uero Vratislavia omnium, quas continet Silesia et ostentat, urbium princeps est et opulentissima, tantumque inter ceteras suum effert caput, quantum lenta inter uiburna cupressus, ita haec, nec alia, urbs ad WOLFIVM, qui futurus erat eruditorum princeps, procreandum diuinitus destinata uidebatur. Vratislaviae enim, urbe,
et

& eruditissimis hominibus affluentissima, et opibus elegantiaque ciuium florentissima, WOLFIVS prognatus est, idque anno superioris saeculi nono et septuagesimo, IX. Calend. Februar. (d. xxxiv. Januar.) Nascendi fortuna consecutus est parentes, non splendido illos quidem illustrique loco natos, sed pios tamen, honestos, et in educando WOLFIO nostro, adornandisque futurae suae doctrinae praesidiis, continenter occupatos. Pulchrum habetur, multarum esse imaginum, insignesque familias paterna complecti nobilitate. At nec indecorum est, uirtute et eruditione, si amplissimae desint necessitudines, ex humili loco, tanquam ex puluere, se ita tollere in altum, ut, quod nascendi denegauit fortuna, id uel artium studio, uel cultura uirtutis,

tis emendetur. Pater WOLFII Vratislaviae honesto nec illiberali opificio uictum sibi parauit, in coriis, alumine subigendis, cineris inspersu obfirmandis, perficiendis, et ad usum aptandis operam consumens, (*Ein Loh-Gerber.*) Optimi parentes, qua erant in filiolum indulgentia, ipsum, sacris initiatum mysteriis, et fonte puriori à peccatorum sordibus repurgatum, qua poterant, sollicitudine ac fide ad bonae mentis decus ueraeque pietatis castimoniam perducebant, et ut, quos honestatis igniculos, naturae bonitate, in ipsius animo infitos obseruabant, indies magis magisque exuscitarent, omni animi contentione allaborabant. Quare ipsum artium morumque magistris limandum poliendumque tradebant. Qua quidem de causa in scholis, quibus afflu-

affluit Vratislauia, per plures annos commorabatur WOLFIVS. Sequitur ergo, ut de eius uita scholastica strictim carptimque exponamus.

Cap. II.

De WOLFII Praeceptoribus studiisque Scholasticis.

Fit ita fere, ut, in quibus aliquando nos excellere, et ad summa peruenire uult prouida DEI cura, ad ea, inde usque a teneris, quod aiunt, unguiculis, occulta quadam Numinis ui, instinctuque naturali, feramur, trahamur, et uel inuiti etiam rapiamur. Quod quidem, quoties primam WOLFII infantiam, annosque pueriles animo contemplor, toties rectius mihi pleniusque intellexisse uideor. WOLFIVS enim, puer adhuc

adhuc & paene infans, tam luculenta excellentis sui, et ad summa nati, ingenii specimina edebat, ut, sublato quasi quodam ad bene de se sperandum signo, optimi cuiusque et eruditissimi exspectationem sustineret, nonnullos quoque, ob igneam mentis ingeniiue uigidiore agitationem, in sui admirationem raperet. Id quod, si recte uitam eius scholasticam contemplatus fueris, lucide apparebit. Vbi enim, positis primis religionis christianae tyrociniis, iactisque doctrinae elegantioris fundamentis WOLFIVS, gloriae concitatus igniculis, ad altiora sibi contendendum esse uiderat, eruditissimos uiros, qui tum in Gymnasio, quod floret Vratislauiae, Magdaleneo docentium obibant munera, adeundos audiendosque sibi putabat. In his uel maxime
no-

nominandi sunt GRYPHII, KVP-
PFENDERI, TITIIque, uiri, quo-
rum in expoliendis ingenijs ornandis-
que literis spectata erat facultas. Si
uel unum Gryphium lautioris doctri-
nae formatorem adiutoremque ha-
buisset WOLFIVS, dubitari non
potest, ipsum, tanto tamque egregio
uiro studia moderante, non potuisse
non ad summa peruenire. In Gry-
phium enim, collectis undique do-
ctrinarum copijs, prisca recentioris-
que aevi scientia ita confluerat, ut
difficile uideretur, iudicare, praestan-
tiorne in illo philosophus, an histo-
ricus, aut orator et poeta emineret.
Huius ergo Gryphii uoce, huius hor-
tatu praeceptisque conformatus
WOLFIVS, huius studio et ope per
nobilem politioris literaturae circum-
deductus, altius eniti occipiebat, ani-
mum-

mumque, a mansuetioribus Musis ad seueriores philosophorum commentationes traductum, sic ad cogitandum componebat, ut ad Philosophiam, quicquid agebat, quicquid moliebatur aut dicebat, referre uideretur. Philosophia tum temporis innumeris scholasticorum sordibus comparebat inquinata, et utilissimis quibusque ueritatibus multa nox erat offusa, ita, ut, si quis cogitationes suas ac studia ad philosophiam conferbat, nihil aliud uideretur agere, quam barbarorum gregem augere. Quotquot enim uel in academiis, uel in Gymnasiis philosophiam docebant, tum demum sibi aliisque uidebantur satis fecisse, si, quicquid commenti erant Auerroes, Mendoza, Suarez, memoriae mandarent, si, quos nemo intelligeret, terminos prouerrent, si

si, quod clarum erat, largaque luce perfusum, id perplexum obscurumque redderent, si distinctionibus, tanquam quibusdam terriculamentis, aduersarios concuterent, si in uerbis denique & captiunculis haerent, aut contortulis quibusdam sophermatibus fucum facerent aliis. Has, & si quae plures sunt, scholasticorum delicias WOLFIO, philosophiae addiscendae cupidissimo, propinabant nonnulli Gymnasii Vratislauenensis doctores, quorum erat, ea, quae ad philosophiae spectant ambitum, docere.

Neque uero respuebat prorsus has cupedias WOLFIVS, uerae, ex uera haustae philosophia, uoluptatis tum ignarus, quin pasci etiam iisdem aliquandiu, incredibiliterque delectari uidebatur. Tantos quoque in philo-

B

sophia

sophia scholastica fecerat profectus, ut inter aequales clarius, ut ex splendesceret, et condiscipulos suo studio incitaret. Quantum ualeret ingenio, quantum disputandi peritia, facto saepius periculo, testatus est, cum, subtili controuersiarum disceptatione inita, uel ipse, ad differendum instructissimus ac paratissimus, monachos ad eruditum prouocaret certamen, uel prouocatus, erudite promteque dissentientium infringeret commenta, et, inciso feliciter dubitationum neruo, uictor ex pugna discederet. Ipsum **WOLFIVM**, de disputationibus, quas peradolescens identidem cum monachis in coenobiis Vratislaviae instituit, differentem audiamus. "Recordatus, inquit, quod adolescens syllogismo tam feliciter usus fueram disputando in coenobiis cum
non-

enim interno quodam et flagrantissimo desiderio, longius in scientiis, quam scholasticorum uulgus tum consueuerat, progrediendi teneretur, et, incredibili prorsusque diuina feruidioris et celerrimi ingenii ui agitatus, de nouis ueritatibus inueniendis noctu et interdiu cogitaret, omnia, quaecunque poterat, conquirebat subsidia, quibus adiutus, longius paullo, quam a maioribus factum erat, progrediretur, omnesque in eo corporis animique neruos contendebat, ut mentem, pluribus, iisque abstrusissimis, scholasticorum quaestionibus obrutam illam quidem, nunquam uero fatiatam, laetissimo solidioris cognitionis pastu expleret. Quare, tanquam diuturnam sciendi sitim restincturus, ad mathesin accedebat, quam, inaudierat, et ad ingenii aciem feliciter

citer exacuendam, et ad ea, quae, infita rerum obscuritate, multis impeditissima uiderentur, explicanda, ad liquidum perducenda, distributiusque enodanda, esse perquam accommodatam. Quicquid enim ex philosophia scholastica animo memoriaque comprehenderat, id omne ipsi parum sufficere uidebatur ad nouas, quas tanto quaerebat studio, ueritates inueniendas. "Logicam, ait, scholasticorum didiceram, antequam in academiam excurrerem, sed non satis faciebat, quod non uideram, quomodo per eius regulas inueniri potuerint ueritates, a uiris egregiis in lucem protractae. Vnde, praeterquam quae de definitionibus et syllogismis praecipiebantur, cetera non magni faciebam. Syllogismorum enim ac definitionum usum non contemnendum

in disputando deprehendebam, cum intelligerem, hoc medio certissimo praecaueri, ne extra oleas evagemur. (*) Et alio rursus loco: "Cum adolescenti mihi loci topici commendarentur, tanquam medium inveniendi medium terminum, ad probandam conclusionem, iisdem usus, mature animaduvertebam, locos istos tantum seruire, ut ex memoria depromantur, quae, alio tempore cognita, eidem mandauimus. Quamobrem Logica uulgaris nihil mihi conferre uidebatur ad ueritatem inueniendam." (**) Quanto ergo minus in scholasticorum quisquiliis reperiēbat adiumenti ad nouas ueritates inueniendas, tanto plura in mathematicis
con-

(*) Ratio prael. p. 120.

(**) l. c. p. 122. §. 11.

contineri scientiis, sibi persuadebat, quae uiam ad nouas ueritates eruendas soliditatemque muni-
ant. Ipse loquatur hic WOLFIVS. Insigni tum, inquit, flagrabam desiderio, artis inueniendi ac demonstrandi cognoscendae. Quoniam itaque audiueram, Geometras propositiones suas adeo euidenter demonstrare, ut assensum extorqueant, quam primum intelligantur, per Algebram ueritates incognitas certo inueniri, nil magis in uotis erat, quam ut mathematicorum sacris initiarer, certissima spe fretus, fore, ut rationem euidentiae in demonstrationibus geometricis et artificia Algebraicorum inueniendi meditatus incidam in regulas demonstrandi, atque inueniendi generales, cum ex logica scholasticorum didicissem, genus in specie contineri, adeo-

B 4 que

que notionem generis a notione speciei abstrahi posse. (*) Toto ergo pectore incumbere ad mathesin, neque ab eorum latere, qui in Gymnasio Vratislaviensi docerent mathematica, et radios in erudito puluere ducerent, sibi discedendum existimabat. Fert ita plurimum, qui se literis operam dare profitentur, consuetudo, ut scientiarum, fastidito nucleo, corticem tantum lambant, summa tantum decerpant, ad interiora uero raro pertingant. Quorum quidem perfunctoriam discendi rationem perosus WOLFIVS, quicquid in mathematicis disciplinis abstrusum, multisque obsessum interclusumque difficultatibus uidebatur, id omne, nauiter indagatis rerum causis, pertentan-

(*) Rat. prael. p. 122. §. 12.

tandum acie mentis peruadendumque sibi arbitrabatur. Quo fiebat, ut, cum nactus esset doctores, qui, in figurarum mathematicarum nominibus explicandis occupati, raro ad interiora penetrarent, sibi suoque discendi incredibili desiderio non fieret satis. Rectius id WOLFII, quam meis, uerbis proloquar. Ita enim ille. "Non erat in patria, qui expleret desiderium meum. Quae enim in Gymnasio patrio docebatur mathesis, ultra terminorum explicationem et figurarum descriptionem non extendebatur. (*) Quid ergo WOLFIVS, tanta tamque inexplebili solidioris scientiae acquirendae siti perustus? Ipse, cum doctores inter doctores desideraret, cum, a nemine dulcissimum

B 5

simum

(*) Rat. prael. p. 122. §. 13.

sumum scientiarum mathematicarum nucleum, quo perfrui cupiebat, recludi sibi, uideret, ipse, inquam, docentis ac discantis partibus eodem perfuncturus tempore, priscos limpissimosque scientiarum mathematicarum fontes combibendos credebat. Euoluebat ergo elementa Euclidis, Clauui enarrationibus illustrata, eademque, sine doctore ac ductore, nocturna uersabat manu, uersabat diurna. At, quae omnibus iis, qui, nimium sibi praesidentes, sua ipsi opera, ad eruditionis decus et fastigium peruenire audent, obiici solent obstacula, iisdem WOLFIVS se in studiorum mathematicorum cursu retardari sentiebat. Quod ipse ingenue utroque confitetur. "Quamuis, inquit, proprio Marte ad ulteriora progredi de creueram; uaria tamen sese mihi ob-
iicie-

iciebant obstacula, quae progressum morabantur. Incidebam in elementa Euclidis a Clauio edita, et commentariis illustrata, quae nimia prolixitate displicebant, quod tunc ab aliis studiis, quae ne negligenterentur, rationes complures suadebant, non multum temporis ad priuatam Geometriae tractationem relinqueretur. Similiter de Algebra non aliud mihi scriptum innotuerat, quam Clavianum, cuius usus non nisi in Bibliotheca publica concedebatur. Quamobrem nec huius artis quaedam addiscere licebat.“ Aliam ergo uiam WOLFIVS, miro latentes ueritatum et disciplinarum mathematicarum recessus perquirendi studio elatus, ingrediebatur, nouosque, quos legeret, quos lectos in succum, quod aiunt, et sanguinem conuerteret, libros circumspi-

cumspiciebat. Prodierant anno
c̄lo l̄o cxcv. Henrici Horchii elemen-
ta arithmeticae uulgaris, et literalis.
Quem quidem librum, a quodam con-
discipulo cum ipso communicatum,
avidissime legebat, neque nullum
inde fructum persentiscebatur, suis
quoque, suoque usui reseruatis,
animaduersionibus eundem illustra-
bat, non unis subiunctis exemplis,
unde iis, quae dicta erant abstrusius,
largior lux affunderetur. Neque hic
possum, quin ipsum adducam WOL-
FIVM. "Cum Ao. 1695. inquit, Li-
psiae prodiissent Henrici Horchii ele-
menta arithmeticae uulgaris et litera-
lis, atque anno sequente mecum a
condiscipulo quodam communica-
rentur, ex iis calculum literalem
mihi familiarem reddebam, et quan-
dam Algebrae ideam hauriebam.
Et

Et quoniam uidebam, ab Autore regulas quasdam generales, etsi leues utriusque algorithmi atque Algebrae deriuari, eadem spem, quam de studio mathematico conceperam, firmabant, et ego ad earum imitationem alios istiusmodi canones condebam, exemplisque ex aliis scientiis, mihi tum notis, illustrabam: Est adhuc in manibus meis MSc. in quo tunc temporis regulas Algorithmi speciosi plenius ac distinctius descripsi, quam eas repereram in elementis Horchianis, et canones istos, exemplis illustratos, subiunxi, quod etiam a nonnullis condiscipulis descriptum memini.“

Hoc suauissimo solidioris cognitionis pabulo alta mens WOLFII, nouis quotidie igniculis ad ulterius progredi-

grediendum se concitari sentiebat, neque illa, qua dudum stimulabatur, cupiditas novas inueniendi ueritates relanguerat, sed, altissimis uelut radicibus defixa, crescebat in dies magis, acriusque incendebatur. Maxime ubi Cartesium audierat noster in philosophia tantum, quæ contemplatione continetur, emendanda fuisse occupatum, de morum autem scientia, in pristinum suum decus et dignitatem restituenda, parum cogitasse, ipsum, tum iuuenem nondum uiginti annorum, incredibilis quaedam incesserat cupido, eam Philosophiæ partem, qua mores conformantur, emendandi, nouisque locupletandi accessionibus. Ad quæ quidem destinata rite perficienda peropportunam Tschirnhaußenii medicinam mentis esse, credebatur, ex quo quippe libro uiam rationem-

-berg

nemque nouas eruendi ueritates omnium facillime perdisci posse, arbitrabatur. Legebat ergo Tschirnhausenium, et in spem magnæ inde hauriendæ eruditionis ueniebat. At, cum Tschirnhausenii medicina poscat lectorem, rei mathematicæ peritissimum, fieri non poterat, quin WOLFIVS, scita mathematicorum nondum satis animo complexus, haereret ubiuis subtimide, multasque, quæ ipsum, ulterius progressurum, remorarentur, difficultates incidere sentiret. Id quod postea ipse fassus est, (*) cum, ad maiorem iudicandi maturitatem perductus, quaedam in medicinam Tschirnhausianam commentaretur.

Vides,

(*) vid. rat. prael, p. 124. §. 16.

Vides, lector, WOLFIVM, quem ad omnia summum excellens-que ingenium armauerat, iuuenili adhuc aetate, eo iam peruenisse, quo uix centesimus quisque artium doctor, in academiis diu multumque uersatus, pertingit. Omnes, quibus WOLFIVM, in Vratislaviensi commorantem Gymnasio, nosse datum erat, omnes, inquam, spe, minime dubia, et explorata prorsus, certisque ducti auguriis, praesagiebant, fore, ut ipse aliquando, spatiosissimo quasi quodam campo, in quo ipsius latissime funderetur fama, aperto, non minus falsi disturbarer propugnacula, quam praesidia constitueret ueri. Quae in ipso adolescentulo tum fulgebat, indoles uirtutis, admirabilis item, quae in ipso efferuescebat, uis pulcherrimae naturae, et mira flagrantissima-

tissimaque nouas inueniendi ueritates cupiditas, quae, praeter naturalem animi in omnibus rebus subtiliter perspiciendis uigorem, in ipso eminebat, ceteraeque, quibus optimo cuique sui admirationem iniiciebat, dotes comminus iam iam ostendebant fructus, quos aliquando respublica literaria uniuersa a WOLFIO cumulatissime esset reportatura.

Animo ita ad studia altiora satis praeculto, abitur in academiam meditabatur, idque suffragante amplissimo patrum conscriptorum rei publicae Vratislauenſis ordine, a quo, quod rogarat, subsidium literarium facile impetrabat. Ex decreto scilicet senatus, nonnulli iuuenes, in academias digressuri, seligebantur, quorum rationibus, liberalitate publica,

C

conſu-

confuleretur. Hi, ne forte beneficium poneretur apud ingratos, aut male merentes, explorabantur ante, quam commearent in academias, et publico examine, quid cuiusque ualere humeri, quid ferre recusarent, tentabatur. In quo quidem examine, referente BERNDIO, (*)
 tam

(*) Der ietzige Weltberühmte Herr Hofrath Wolff / inquit Berndius, war auch mit unter den Stipendiaten / und ward zugleich mit examiniret / von 2. Uhr Nachmittage bis um 6. Uhr. Ich hatte schon längst Scharffii metaphysicam bey nahe auswendig gelernt / und auch manche Stunde auf den Scheiblerum gewendet / um mit den Pabstischen Studenten desto besser disputiren zu können / so oft ich mit ihnen in Compagnie kam ; meinte also wunder / wie ich in diesem Stücke in dem Examine bestehen sollte. Aber der Herr Hof-Rath Wolff übertraff darinne uns alle, so, daß auch die hohen des Raths, und die Assesores der Geiße

tam pulchre stetit WOLFIVS, ut omnium tulerit plausum, et unus omnium maxime dignus fuerit estimatus, cuius studiis, multum olim rei publicae eruditorum profuturis, succurreretur.

C 2

Cap.

Geistlichkeit nicht wenig Vergnügen darüber bezeugten. Er kam nicht sonderlich in Compagnie, vielweniger in die Häuser / wo die Gymnasiasten sowohl aus dem Elisabethanischen / als Maria Magdalenschen Gymnasio offi zusammen zu kommen pflegten. Sonst gieng er in Kleidern schlecht / doch reinlich einher / wie er denn auch nur eines Berbers Sohn war / *distinguirte* sich aber sehr von andern wegen seiner fleisigen und guten *profectuum*, so er in *Studiis* hatte. Vid. vitae curriculum Berndii, quod ipse conscripsit, et nuper admodum edidit. p. 148.

Cap. III.

De WOLFII uita academica.

Tantis ergo, tamque minime uulgaribus fortunae eruditionisque praesidiis septus WOLFIVS, Vratislauia abibat, et, patriis laribus relictis, ad externos sibi excurrendum putabat, iis, quas tanto studio tamque pertinaci conquisiuerat labore, mentis doctrinaeque diuitiis maiorem cumulum additurus. Ienam ergo, elegantissimam illam omnis elegantiae et doctrina reconditoris nutricem, se conferebat, uitamque ibi academicam, anno superioris saeculi nono et nonagesimo, auspicabatur.

Quo ubi peruenit, delatus sibi uidebatur ad ipsum doctrinae uberri-
mum ac plenissimum fontem, cuius
haustu

haustu ac potu conceptam uisceribus sitim sedare, ardoremque restinguere posset. Quantum ergo efferebatur studio, interiores literarum delicias degustandi, tantum gaudebat, per amplam sibi a fortuna datam esse occasionem, ardentissimam, qua stimulabatur, cupiditatem explendi, mentemque dulcissimis bonarum cogitationum ac philosophiae quasi epulis exsaturandi. Neque enim doctores inter doctores Ienae desiderabat, neque de eorum, qui ipsi sapientiae fontes erudite scienterque recluderent, paucitate conquerendum ipsi erat. Redundabat enim tunc Iena eruditissimorum uirorum multitudine, et cuius quisque disciplinae addiscendae ferebatur studio, ea Ienae, maxima audientium frequentia et numero, docebatur.

C 3

Quam-

Quamquam ergo WOLFIVS iamdum praeceptis institutisque philosophiae abundabat, philosophorum tamen positiones sibi copiosius exponi patiebatur a clarissimo TREVNERO, quem in philosophando ducem quidem sibi elegerat, nunquam tamen eum ita sequebatur, quin veritati plus et rationi, quam auctoritati humanae, dedisset loci. Neque, ut recte dicam, tam discebat WOLFIVS philosophiam a TREVNERO, quam, quae audierat Vratislaviae, et meditatus fuerat, recolebat, et ruminando magis magisque in usum conuertebat.

Quam praeterea cum philosophiae studio semper coniunxerat, quam in deliciis, inde ab ineunte adolescentia, habuerat, qua mentem intel-

intelligentiamque, mirum in modum, exacui sentiebat, mathesin, pro ueteri illa familiaritate, rursus amplectebatur, ad eandemque colendam, quicquid habebat uirium, ingenii, consiliique, conferebat, neque diem aut horam praeterire patiebatur, quin de ea perficienda cogitasset. Peritissimum huius scientiae magistrum **HAMBERGERVM** audiebat, semperque ipsi affuit, siue **STVRMII** mathesin enucleatam, siue mathesin eiusdem compendiariam, aut tabulas in uniuersam mathesin explicaret. Multum hinc ex Hambergerianis commentationibus utilitatis retulisse **WOLFIVM**, ipse postea confessus est, neque post id tempus ipsum poenituit **HAMBERGERI**, quo adiutore, eo iam deuenerat, ut, uix uno anno in academia completo,

C 4

aliis

aliis, quibus multas obiici difficultates et scopulos obseruaret, mathesin traderet, et, exploratissimam demonstrandi uiam ingressus, ea commilitonibus et amicis redderet explicatissima, quae ipsis impeditiora esse, et plusculum habere difficultatis uidebantur. Eodem duce **HAMBERGERO**, totum se ad inuestigationem naturae conferebat, et eam philosophiae partem, quae rerum naturalium explicat uires et usus, tanto percolebat studio ut nemo ipsi, Physices studio et peritia, posset par putari.

Tanta itaque animi contentione Wolfius philosophiam consecutus, propius ad metam flectebat, et acutius in dies diligentiusue de nouis ueritatibus inueniendis cogitabat. **TSCHIRNHAVSENI** itaque
medi-

medicinam, quam iuuenis legerat quidem, sed nondum satis intellexerat, denuo sumebat in manus, et in nonnulla commentabatur, quae ad **TSCHIRNHAUSIANAM** inueniendi ueritates methodum illustrandam uel maxime pertinere uidebantur. Ipsum quoque **TSCHIRNHAUSENIVM** adibat, cum eoque coram agebat, qui, sententiam de commentationibus, quas **WOLFIVS** in methodum **Tschirnhausianam** adornarat, rogatus, ea, quae a **WOLFIO** disputata sint, maximopere sibi probari affirmabat. Tanti uiri plausu et assensione acrius inflammatus **WOLFIVS**, ad id, quod in philosophia et mathesi summum est, contendebat. Et, quanto, quamq; felici successu labor eius fuerit infumtus, euentu fuit comprobatum.

C 5

Non

Non autem mathesis et philosophia WOLFII curas ita ad se reuocauerant, ut sublimioribus disciplinis tribueret nihil uel temporis, uel operae, quin potius ad religionis disciplinam, et ad rerum diuinorum intelligentiam maximam studiorum suorum partem referebat. Qua de causa in academia Ienensi sacrorum interpretes, qui ipsi ad percipienda rerum diuinarum mysteria uiam monstrarent, adibat, et ex his maxime sequebatur MVLLERVM et BECHMANNVM, quem utrumque in tradendis diuiniore doctrinae capitibus caste integreque uersari, sentiebat. Tantas quoque in theologia fecerat progressiones WOLFIVS, ut de rebus diuinis identidem ad populum diceret, et ob eloquentiam facilem, copiosam, et, naturali quodam bono, ad mouen-

mouendum persuadendumque instruetam, omnibus esset admirationi.

Et humanarum igitur, et diuinarum rerum scientia cum esset excultissimus WOLFIVS, in eo nunc uersabatur, ut, quam mente reconditam habebat sapientiam, in lucem conspectumque proferret, aliisque docendo inferuiret, structurus ita sibi gradus, quibus ad summa eruditionis fastigia ascendatur.

Cap. IV.

De WOLFII honoribus.

Ipsa, sublatis studiorum praemiis, tolluntur studia, nec fieri potest, quin eruditorum ad liberaliores artes impetus relanguescat, si, quos merentur, honores ipsis denegantur. Vt ergo

ergo quaeque academia est optime constituta, ita liberalissime iis, qui, ex se nobilitati, auidissime uirtutis artiumque decus confectantur, praemia decernit. Quod quidem euidentissime WOLFII comprobatur exemplo, qui, cum non philosophiae modo ac mathesi plurimum hucdum dedisset operae, sed has quoque artes, quas summo didicerat studio, docere alios occiperet, nunc cumulatissimis honorum uirtutisque ornamentis mactabatur. Anno huius saeculi secundo, eodemque exeunte, Iena conferebat se Lipsiam, ubi, non ignorabat, et suum philosophiae ac Mathesi statui pretium, et bene merentes ad dignitatis gradum euehi. Lipsiam ubi uenerat, cum alia plura, quae ibi reperirentur, elegantioris doctrinae ac mathematicarum disciplinarum
adiu-

adiumenta sibi maximopere probari, aiebat, tum mirifice ad maiora et ampliora concitabatur, cum, quos ab amplissimo philosophorum ordine petierat, magistri honores facile, et sine recufatione impetraret.

Nouam hanc consecutus dignitatem, nouis se gloriae igniculis sollicitari, uri, et inflammari sentiebat, summa nisus ope, ut nomen magistri ac dignitatem, quam a re et factis seiungunt multi, eruditissimis specimenibus tueretur. Superiorem igitur conscendebat cathedram, et, cum academiae lipsiensis doctoribus erudito congressus certamine, multam laudem gloriaeque plurimum inde reportabat. Anno scilicet 1663, XII. Jan. dissertationem praeses tuebatur, quae inscribitur: Philosophia
pra-

practica uniuersalis, mathematica metho-
do conscripta. Quo facto, dici
non potest, quantam sui admiratio-
nem et Lipsiensibus, et exteris, inie-
cerit WOLFIVS, nouam, nec dum an-
tehac tritam et consuetam ingressus ui-
am, morum praecepta aliis explicandi.
Frequentissimus iuuenum, Musis ope-
rantium, numerus, audiendi discen-
diue caussa, ad ipsum confluebat,
WOLFIIque commentationibus hoc
intererat libentius quisque, quo soli-
dus eruditusque, quicquid doceba-
tur, proponere ipse consuerat. Quin
etiam ipsi illi, qui Lipsiae habeban-
tur eruditissimi, suis comprobabant
benignioris iudicii testimoniis differ-
tationem, et alii WOLFIVM,
quem huc dum nec de facie, nec de
nomine quidem norant, in oculis
ferre,

ferre, alii suspicere eundem et admirari occipiebant.

GODOFREDVS OLEARIVS, qui tum philosophorum ordinis praefes erat, audiebat **WOLFIVM**, ex cathedra superiori disputantem, et, more rituque maiorum, nonnullas dubitandi rationes contra noui magistri dissertationem conceperat. Quas ubi a **WOLFIO** promte scientissimeque dissolui infirmarique uidebat, tantis ipsum condecorabat laudibus, quantis, par est, eum ornari, qui de augendis emendandisque scientiis et disciplinis cogitat. Neque solis **OLEARIIS** Wolfianum philosophiam morum nouis augendi accessionibus consilium probabatur, sed ceteri quoque **Theologi**, et in his maxime **RECHENBER-**

BER-

BERGIVS, plausu dato, honorificentius, quam quisquam crediderit, de WOLFIO primoque eruditionis suae specimine existimabat. Quid? quod ipsum MENCKENIVM, qui unus omnium maxime de ingeniis iudicare poterat, sic collaudasse, accepimus, WOLFII de philosophia practica dissertationem, ut eam non amicis modo, ut elegantem, ut solidam, ut exquisitam denique et limatissime elaboratam commendarit, sed ipsi quoque LEIBNITIO, at quanto rerum philosophicarum et mathematicarum magistro! eam transmitendam curaret.

LEIBNITIVS, lecta dissertatione, suauissime afficiebatur, et, Wolfianum admiratus acumen, cum vulgo sapere nouellum hunc magistrum

strum, negabat. Quare, epistola ad WOLFIVM data, cum luculentam prolixae suae erga ipsum uoluntatis significationem edebat, tum eximie scriptum transmissum collaudabat, nec mediocriter sibi conatus Wolfianos probari, testabatur. WOLFIVS tanti uiri laude non, ut multi, insolentius efferebatur, sed ea, quasi cote quadam, suam acui uirtutem, et pristinum ueritatis regnum propagandi ardorem, qui non resederat quidem, inflammandus tamen erat, excitari rursus innouarique, sentiebat. CASPAREM NEVMANNVM, ut hoc addam, patronum studiorumque fautorem, iam inde a multo tempore, expertus erat WOLFIVS. Huic, ubi dissertationem transmiserat, tantum aberat, ut sibi studia conatusque WOLFII

D

displi-

displicere, significaret, ut dissertationem etiam summa cum uoluptate legeret, idque ipsum WOLFIO, epistola, humanius scripta, testaretur. Dudum enim optauerat NEVMANNVS, dere, et literaria, et sacris in primis Vratislauenfibus meritiffimus, ut et theologiae naturalis, et philofophiae morum praecepta, noua, et quadam, eaque perfpicua, plana, ad conuincendum apta, methodo traderentur. Taceo alios, eosque omni doctinarum uarietate et copia perpolitiffimos, uiros, qui, perfpectis WOLFII singularibus doctibus, acumen, hac proditum differtatione, fummis extollebant laudibus, et maximopere admirabantur.

Neque diligentiam fuam intra anguftos unius huius exercitationis academici-

demicae cancellos contineri uolebat, sed longius, calcare quasi sibi subdito, in studiorum procurrebat tramite, et alia ex aliis ingenii experimenta edebat. Nunc enim, in illustri eruditorum confessu, quasdam de loquela positiones defendebat, nunc, de rotis dentatis, cogitata sua, peculiari dissertatione, proferebat, nunc, in amoenissimos mathematicorum hortos exspatiatus, de algorithmo infinitesimali differentiali differebat, hocque argumentum latius persecutus, quid ualeret in mathesi, demonstrabat. Trium harum dissertationum neutra non perbenigne ab eruditis, summoque fuit plausu excepta, primam quoque, quae de loquela exponebat, LEIBNITIO, cuius iamiam beneuolentiam sibi conciliarat, mittebat. Non autem obscure, hac in

dissertatione WOLFIVS, sibi Cartesianum, quod uocant, causarum occasionalium systema probari, significabat. Quare LEIBNITIVS, qui ad WOLFIVM literas mittebat, mirari se, aiebat, quid sit, quod Cartesiano faueat systemati. Systema ergo harmoniae praestabilitae, quod, dubitabat LEIBNITIVS, an ipsi, ante id tempus, innotuerit, commendabat, et, ut legeret, quae BAELIVS de hoc systemate harmoniae praestabilitae eruditius disputasset, rogabat. Ex quo quidem tempore WOLFIVS, manu quasi ductus a LEIBNITIO, perquisitius fundamenta, quibus harmonia praestabilita nititur, considerabat, suo quamque positionem Leibnitianam momento ponderabat, et tandem, facta in LEIBNITII sententiam

tiam discessione, perpetuam sibi suscipiebat propugnationem pro philosophia Leibnitiana. Neque tamen ita accedebat LEIBNITIO, quin plus tribuisset rationi, cuius scuto munimentisque ueritatem, sistare deberet et integra conseruari, tegendam, firmandam, et aduersus eorum, qui eam ex insidiis laceffant, impetus praesepiendam esse, rectissime arbitrabatur.

Dissertationem, quam adduximus, de algorithmo infinitesimali differentiali illustri LEIBNITII nomini inscripsit. Quo quidem fiebat, ut amabilissimus amicitiae, iuncundissimaeque, quae LEIBNITIVM inter WOLFIVMque intercesserat, coniunctionis nodus et uinculum magis magisque constringeretur. LEIBNI-

D 3

TIVS

TIVS enim, qua erat et in literas solidiores propensione, et erga WOLFIVM benevolentia, hanc dissertationem humanius accipiebat, nec poterat tamen, quin ueritati, quam amori erga WOLFIVM, plus daret.

Scilicet WOLFIVS dissertationi nonnullas subiunxerat theses, in quibus et haec numerabatur: Syllogismus non est medium inueniendi ueritatem. Quam ubi legerat LEIBNITIVS, qui, hac quidem in re, opinionis diffensione a WOLFIO discrepabat, epistola ad ipsum per scripta, his, inter alia, utebatur uerbis: "Syllogismum non esse medium inueniendi ueritates, ego non dixerim." WOLFIVS, ubi se ad cogitandum dabat, sententiam, cognito superioris aetatis errore, facile et libenter

benter commutabat, et se ipse rete-
xebat.

Sic se gerendo, non poterat non
altius in dies ascendere, et pedeten-
tim ad summa eniti. His enim differ-
tationibus, quarum priores duas, an-
no huius saeculi tertio, postremam
quarto habuerat, locum, beneuolo
doctorum Lipsiensium indultu sibi
concessum, strenue tuebatur, et as-
fessoris in philosophorum ordinis con-
fessu dignitatem obtinebat.

Fama WOLFII, tam luculentis
eruditionis specimenibus editis, in di-
es magis illustrabatur, et, qui aca-
demiarum bono natus erat, hunc aca-
demiae certatim nunc expetebant.
Anno dlc lō cc vi. in Giesensem
academiam publicis uocabatur literis,

D 4

ut

ut in ea doceret matheſin, at uno eodemque tempore, lautis conditionibus oblatis, a Rege Boruffiae inuitabatur Halam, ipſique profitendi mathemata partes demandabantur. Halam ergo conceſſit, ibidemque, cum unus omnium excelleret, uel ingenigloria, uel acumine, uel docendi ſua-uitate, uel facilitate etiam methodique praefantia, inuidiam ſibi quidem conſabat, ſed inſigne tamen Academiae ornamentum et famam conciliabat. Cum enim non eas tantum, quae matheſeos continentur ambitu, diſciplinas perſpicue, ſolide, eleganterque iuuenibus, harum literarum ſtudioſis, traderet, ſed rerum quoque naturalium cauſas ſcrutaretur, hiſque omnibus ceteras quoque philoſophiae partes, quas noua plane, eaque ſolidiori, methodo proponere,

re,

ret, adiungendas putaret, fiebat, ut, quotquot in academia commorabantur Halensi, ad WOLFIVM audiendum, factis quasi agmine, confluerent, ita quidem, ut in felicitatis parte poneretur, WOLFIVM audiuisse. Gratulari ergo sibi poterat, et debebat academia Halensis de tanto, quo superbiebat, ornamento. At, ut fit, invidia et iniuriis laceffitus WOLFIVS, quiduis potius Halae, quam, quas merebatur, laudes et uotiuas acclamationes experiebatur. Cum enim in celebritate ac luce uersaretur, et prae ceteris omnibus, quos in academia nactus erat collegas, exsplenderet, fieri non poterat, quin, tempestate inuidiae concitata, iniuriosius paullo tractaretur, tandemque Hala exturbaretur. De quo copiosius dicendi infra erit locus.

D 5

Per

Per omne illud tempus, per quod WOLFIVS Halae et uixerat, et docuerat, uixit autem et docuit ibi usque ad annum praesentis saeculi tertium et uigesimum, per omne illud, inquam, tempus, uariis et illustribus regiae munificentiae documentis exhilarabatur, et ab eruditissimo quoque in pretio habebatur et deliciis. Non enim modo splendido consiliarii aulici titulo et dignitate ornabatur, sed in collegarum quoque societatis Borussicae & Britannicae numerum cooptatus, tam insignia eruditionis suae ac scientiae exquisitae specimina edebat, ut admirari, quam imitari, WOLFIVM facilius esse uideretur.

Hala abire iussus, ad Serenissimum Cattorum Principem, commune eruditorum perfugium, se conferebat,

bat, atque, exeunte huius saeculi anno tertio et uigesimo, honorificentius benigniusque, quam quidem inuidia optauerit, excipiebatur. Non enim primum modo locum in philosophorum ordine academiae Marburgensis obtinebat, sed consilarii quoque aulici consecutus dignitatem, plures sibi Marburgi opportunitates offerri sentiebat, quam ipse, uel sperasset, uel optasset. Ab iis quoque, qui Marburgi Musis operabantur, non sine luculentissima summae laetitiae significatione, in sinum ac gremium academiae recipiebatur. Dici non potest, quanta Marburgi uel dignitati uel fortunae WOLFII facta fuerit accessio, qua quemadmodum omnes laetabantur boni, ita famae laudisque WOLFIANAE obtrectatores non sibi conquiescendum putabant, nec-
dum

dum ira resederat, quam aduersus
WOLFIVM temere scelestaque
conceperant.

Anno dō cī cc xxv. eruditae,
quae Petersburgi apud Russos floret,
Academiae scientiarum Professor,
quem uocant, honorarius scribeba-
tur, nec quicquam inter ipsos bar-
baros erat paullo cultior, quin
WOLFIVM, cuius fama non
terrae, sed coeli regionibus iam
tum terminabatur, fuisset demiratus.
Quin etiam iterum iterumque, lau-
tissimis oblatis conditionibus, Pe-
tersburgum inuitabatur, et Augu-
stissima Russorum Imperatrix tum de-
mum, scientiarum academiam, uere
florituram, arbitrabatur, si WOLFII
perfrui liceret dotibus et eruditione.
At WOLFIVS Marburgi, ubi tan-
quam

quam in portu quodam, tutus delitescerebat, perpetuo sibi commorandum esse existimabat, memoremque ita beneficiorum animum Regi Suecorum potentissimo praestandum.

Anno cl^o cl^o cc xxxiii, uaria et laetissima singularis cuiusdam numinis prouidentiae, et clementiae regiae documenta experiebatur noster WOLFIVS, et, nouos, eosque splendiores, honores addi, uidebat, iis, quibus iam erat condecoratus.

Ipsis WOLFII utar uerbis, quibus exoptatissimas dignitatis suae accessiones ipsi exponere libuit. "Caeterum, inquit, silentio praetereunda non sunt singularia prorsus prouidentiae diuinae specialis documenta, quae

eo

eo ipso tempore expertus fui, quo operi huic psychologico edendo incubui. Cum enim anni superioris prima dies illucesceret, a Potentissimo Suecorum Rege, Hassiae Landgrauio, Rege ac Domino meo longe clementissimo, numum aureum ingentis ponderis in tesseram gratiae singularis accepi. Splendent in facie una imagines Maiorum augustorum, unde genus suum deducit Regina, in orbem dispositae, Rege centrum occupante. Vix quarta anni pars elapsa fuerat, cum nouum gratiae documentum adderet Rex clementissimus. Etenim praeter expectationem ad dignitatem Consilarii Regiminis me euehebat, eum inter Professores in ipso corpore tribuens locum, qui splendori huic conuenit.“

Eodem

Eodem anno nouis, iisque raris honorum ornamentis WOLFII laus prouehabatur. Scilicet cum Galli dudum WOLFII perspexissent merita, et profundissimam scientiam, ipsum, commemorabili prorsus exemplo, academiae scientiarum Parisiensis socium eligebant, hancque dignitatem, quam perraro conferunt Germanis, quoddam Wolfianorum in rem literariam meritorum praemium extare uolebant.

Ipsam audias WOLFIVM has honorum accessiones commemorantem. "Nondum, ait, ad medium perductus fuerat annus, cum Rex christianissimus in illustri academia scientiarum, quae Parisiis floret, locum morte illustrissimi Comitis de Pembrock uacantem mihi decerneret, quem

quem morte consueto rite electum una cum mathematico quodam celeberrimo praesentauerit illustre hoc corpus: De quo honoris eximio augmento cum publice mihi gratulatus sit Vir maxime Reuerendus, Ioannes Iacobus Koethen, Pastor Lutheranus, quem non solum facundia, uerum etiam solida, rerum diuinarum et humanarum scientia commendat, ut ei hac data occasione publice gratias agam, ipsa aequitas iubet.

Praecipuus autem et maxime commemorabilis, qui WOLFIO, hoc anno, contingebat, honor is erat, quod ab eodem Borussiae Rege, a quo abire iussus erat, Halam reuocaretur, ipsique redituro laudatissimae offerentur conditiones. Quo qui-

quidem id omne, quod existimationi Wolfianae derogatum putabant nonnulli, refarciebatur, plenissimeque WOLFIO fiebat fatis. Digna sunt, quae hic legantur, uerba WOLFII. Ita autem ille, "ultimo, inquit, anni quadrante Potentissimus Borussorum Rex, munificentia uere regia, quam feri praedicabunt nepotes, Halam reuersuro splendidissimas dignitates una cum mineruali lautissimo obtulit.

Inter insignia gloriae Wolfianae illud quoque refero, quod pretioso quodam, et in ipsius laudem cuso, numo semel iterumque fuerit honestatus. Geneuae scilicet DASSIERIVS, flandi signandique aeris peritissimus artifex, optime optimo optimam dari operam putabat, si

E

nu-

numum cuderet, et imagine facieque WOLFII insignitum, et aliis decoratum simulacris, quibus Wolfiana laus contineatur. Huius ergo in numi, quem Dassierius, in WOLFII honorem, perquam artificiose confecit, parte aduersa uides WOLFII effigiem, splendidam satis, paululumque eminentem, in parte auersa philosophia, linteo induta uestitu, et suis ornata comis, sedet in cubitu, quem tortuosus anguis, cauda in os inserta, circum amplectitur. Cornu Copiae gestat in manibus, his additis uerbis: Sedes fructusque perennis.

Consimili modo sua interesse credebant Norimbergenses, ut insigne quoddam suae erga WOLFIVM obseruantiae monumentum exstruerent.

VE-

VESTNERVS ergo tam feliciter WOLFII imaginem aere fingebat, ut ipsius os et faciem, exactissima similitudine, exscriberet, multumque adeo numum, quem adduximus, Geneuensem, et elegantia, et accuratatione superaret. In parte numi huius Norimbergensis aduersa miro insculptam artificio inuenies inscriptionem, plenam pietatis erga WOLFIVM, plenam acuminum, non frigidorum illorum et insulsorum, sed ad dignitatem, dotes, meritaque Wolfiana uiuis depingenda coloribus maxime appositorum. Non poenitebit, ipsa hic adduxisse uerba, quibus elegans haec continetur inscriptio.

EN

AEVI NOSTRI

MERCVRIVM TRISMEGISTVM

E 2

NAT.

NAT. VRATISL. A. MDCLXXIX

D. XXIV. IAN.

QVI

MATHESIN. PERVIAM

PHILOSOPHIAM

FIRMAM. ET VTILEM

REDDIDIT

CLARE. ET. DISTINCTE

VTAMQVE. DOCVIT

HALAE. AB. A. MDCCVI

MARBURGI. AB. A. MDCCXXIII

NEMINI. GRAVIS

NISI. AEMVLIS

Possent plura honorum ornamenta adducere, quibus cumulatissime, et ab exteris, et a domesticis fuit decoratus WOLFIVS, possent copiosius enumerare, quanti scripta ipsius aestument Galli, quibus item in deliciis habeantur ab Italis, quos, constat, uniuersam

fam

sam philosophiam Wolfianam iterum typis impressisse. At, cum merita Wolfiana non ex aliorum laudibus, sed ex se suaque interna praestantia pendi spectarique debeant, aliis aliorum laudibus, honorumque significationibus uerbose percensendis supersedemus.

De factorum potius iniquitate, cum qua WOLFIO diu multumque conflictandum fuit, addemus pauca, et, quibus inuidiae telis petitus fuerit idem, studio partium seposito, exponemus.

Cap. V.

De Fatis WOLFII.

Raro, quod ait Seneca, cum genere humano tam praeclare agitur, ut meliora pluribus placeant,
E 3 neque

neque naturali sua, qua gaudet, pulchritudine ueritas ita omnium ferit oculos, ita capit animos, ut admirabiles sui concitet amores, concitatura profecto, si distinctius perspiceretur, si posset coram spectari. Non leuiter inhaerescit in mente humana, sed, tamquam in ueste macula, altissime infedit inueterauitque naturae humanae corruptio, qua, tamquam peste, infectus homo, non modo ueritatem non libenter recipit, sed repudiat etiam eam, et, si potest, acerbius infectatur. Quo fit, ut omnes ii, qui eam uel proponunt, uel a corruptelis assertum eunt, plurimorum conflagent odio, et, tempestate quasi quadam inuidiae concitata, omnibus faeuientis fortunae procellis exagitentur.

Com-

Comprobant id omnes pristino-
rum temporum annales, quos si euol-
uimus, ueritatem, quo acrius fuit de-
fensa, eo turpioribus fuisse proscif-
sam conuiciis, et eo iniuriosius tracta-
tam, reperiemus. Quae mala, quam
calamitatum molem, ut recentiora
adferam, sustinuit Cartesius, in dis-
cutiendis errorum tenebris occupa-
tus! Quam graues sibi inimicitias
contraxit Puffendorfius, strenuus et
pereruditus ueritatis assertor! Qui-
bus laceratus est iniuriis Thomasius,
ridiculis Scholasticorum ineptiis ex-
sibilandis extirpandisque intentus!
Quam saepe, ficto Atheismi crimine,
omnium horum, quos commemo-
raui, fortissimorum ueritatis defen-
sorum famae labem aspersam memini-
mus! Quam enixe id egerunt male-
uoli, ut his turpitudinis notam, foe-

diffimis undique congestis probris,
inurerent.

Mirum ergo uideri non debet,
WOLFIVM, ueritatis decus affe-
rentem, similia perpeffum esse fata,
innumerisque, petulantissime in ipsum
contumeliosissimeque proiectis, male-
dictis fuisse laceffitum. Rem, si me
patienter audies, ab initio narrabo.

WOLFIVS, Halam uocatus,
non committendum putabat, ut sibi
fuisque partibus, ulla in re, deesset,
aut perfunctorie, ut solent qui-
dam, sua tractaret. Quare omnes
in eo ingenii corporisque neruos
contendebat, ut, largissime sparsis
bonae doctrinae seminibus, et co-
ram, uiuaque uoce, et scriptis iuuen-
tutis

tutis literarum ac matheſeos ſtudioſae, commodis inferuiret. Sic ſe gerendo id conſequebatur boni, ut, qui Halae, diſcendi cauſſa, commorabantur, ipſum amarent, colerent, obſervarent, et ad ipſum, ut diximus ſupra, maxima frequentia ac numero, ſciendi reſtincturi ſitim, confluerent. Cum ergo plauſus laudesque, quibus WOLFIVM plurimi ex ſtudioſorum coetu afficiebant, maiores eſſent, quam ut collegarum nonnulli aequo ferre poſſent animo, quaſdam invidiae ſcintillulas in eorum animo cooriri, neceſſe erat, quae tamen, incluſae mente, et compreſſae, ut ignis, cineri ſubditus doſo, ad tempus gliſcebant magis, quam in flammam erumpebant.

Inprimis uero summe reuerendus IOACHIMVS LANGIVS, Doctorthologiae, eiusdemque Professor in academia Halensi meritissimus, magnam aduersus WOLFIVM, iam inde a multo tempore, iram conceperat. Non multis exquiremus, quid uenerandum LANGIVM ad indignationem et odium in WOLFIVM concitarit. Alii allegant alias causas, quarum tamen unaquaeque quanta sit, et quam iusta, ipse uiderit lector. Sunt, qui, LANGIVM omni omnino philosophiae, quae non sit Mosaica et Poiretiana, infensissimum esse, affirmant, iidemque addunt, philosophiam a LANGIO incastam appellari meretricem, omnesque adeo eos, qui philosophiam profiteantur, non posse non a LANGIO, ut homines ineptos, ut impios, ut infulsos

fulfos, iuuentutisque corruptores explodi, damnari, reici, penitusque pro-
scribi. Mirum ergo non esse, aiunt,
quod LANGIVS WOLFIVM, for-
tissimum, maximeque idoneum soli-
dioris philosophiae assertorem, odio
persecutus sit capitali.

Sunt nonnulli, qui, grauioribus,
quam quisquam opinetur, causis
LANGIVM ad congregiendum cum
WOLFIO adductum esse, aiunt.
Scilicet deprehendisse ipsum in
WOLFII scriptis nonnulla grauiora
errata, quae uix possint excusari.
Ediderat WOLFIVS inter alia scri-
pta rationem praelectionum suarum,
itemque meditationes de DEO, ani-
ma, et mundo. In quibus scriptis,
cum sibi deprehendisse uisus esset non-
nulla, quorum lectio non sit iuueni-
bus

bus concedenda, ira incensus
LANGIVS et stomacho, primum
 recte, et, cuniculis uelut actis, Wol-
 fianam oppugnabat philosophiam,
 post uero, ubi eruperat in flammam
 irae aestus, apertius, et acie quasi
 quadam instructa, bellum cum
WOLFIO suscipiebat.

Anno c^o l^o cc^o xxi. ignis, qui huc-
 dum delituerat, magno prorump-
 bat impetu, idque, occasione oratio-
 nis, quam **WOLFIVS**, more rituque
 ueterum, fasces imperii academici
LANGIO traditurus, habebat. Qua
 quidem oratione, cogitata sua de Si-
 nensium philosophia practica expone-
 bat, Sinensiumque uirtutes honestam-
 que uiuendi rationem eximie collau-
 dabat. Neque dissimulare uidebatur,
 Sinensium philosophiam cum sua,
 quam

quam ediderit, morum sapientia exacte conuenire. Quam orationem cum audiret LANGIUS, quem WOLFIVS fertur nominasse in eadem oratione polygraphum, et ceteri quoque ordinis theologici Professores, dici non potest, quantus repente coortus fuerit animorum impetus. Peruetus enim illa simulas, largissimum nunc nacta pabulum, omne acerbitatis uirus in Wolfium euomere iubebat. Ex theologorum ordine uenerabilis BREITHAVPTIVS altero die post, quam oratio fuerat habita a WOLFIO, in concionem prodibat, et, in magno ciuium academicorum confessu, uehementius in WOLFIVM, dissimulato licet nomine, inuectus, omnia ea, quae a WOLFIO proposita fuerant, confutabat.

WOLF

WOLFIVS, ne incurreret in erroris cuiusdam, abs se incautius diffeminati, suspicionem, in animum induxerat, orationem hanc, quae tot tantisque excitarat turbas, luci publicae, eruditorumque exponere iudicio. Quod ubi compererant Theologi, eam, negabant, typis posse imprimi, nisi ipsam litura coercuisset, censorumque fuisset experta limam. Cum ergo Theologi, censorum se optime munere fungi posse, crederent, iterum iterumque orationem hanc, quam, putabant, periculi uenenique esse plenissimam, uolebant sibi tradi. At quid WOLFIVS? Nihil precibus Theologorum relinquebat loci, neque, Theologorum Halensium lima eam indigere, credebat. Quod ergo orationis edendae ceperat propositum, id nunc subito com-

commutabat, ueritus, ne, si typis excuderetur oratio, crescerent turbæ, rixarumque, id quod euenit, nullus esset modus, nullus finis. Quamquam autem orationem suam, WOLFIVS nolebat, prodire in publicum, edita tamen fuit post id tempus, at non a WOLFIO, sed ab alio, nescio quo, a tali certe auctore, qualem sibi non optauerat WOLFIVS.

Haec ergo oratio cum male audiret apud omnes academiae Halensis Doctores Theologos, permirum uideri non debet, ipsos, foedere quasi quodam facto, et unitis uiribus, Wolfianam philosophiam accuratius examinandam putasse. Sumebant ergo omnes, quos ediderat WOLFIVS, libros in manus, et, quem quisque librum confutaret, constituebant.

LAN-

LANGIVS, qui, nescio, utrum forte an consilio Metaphysicam WOLFII examinandam acceperat, formidabilem quandam errorum farraginem exinde conquirebat. Hostamen ingenii foetus, in exitium WOLFII periculumque natos, diu premebat, nec in lucem ante, quam duo elapsi essent anni, proferebat.

Videbantur quidem turbae aliquantulum conquieuisse, cum Theologi, WOLFIVM modestius, quam importunius, initio huius belli, se gerere, uiderent, at nunc nouus prodibat WOLFII aduersarius, qui bellum, infaustis nuper ominibus inceptum, redintegraret.

Erat is uir clarissimus M. DANIEL STRAEHLERVS, quem, memi-

meminimus, primum contra WOLFIVM in academia Halensi publico scripto depugnasse. Multis hucdum STRAEHLERVS a WOLFIO cumulatus erat beneficiis, nec omnino nulla prolixae cuiusdam benevolentiae WOLFII erga ipsum documenta exstabant. At STRAEHLERVS, qui veritati, quam amicitiae, plus dare uideri uolebat, examen quoddam philosophiae Wolfianae cl. Io. cc. xxiii. foras emittebat.

Meum esse non puto, inquirere in causas, quibus commotus, liberius quaedam dixerit in WOLFIVM, et philosophiam Wolfianam. Sunt, qui, STRAEHLERVM ad eiusmodi quid contra WOLFIVM suscipiendum multis allectum esse pollicitationibus, et dulci quadam lautioris

F

spar-

spartae adipiscendae spe inescatum fuisse, contendunt. Quibus uero, nescio, an accedam prorsus, cum, quod perhibetur ab inimicis, testimonium nihil in se habere uideatur, quod fide assensuque possit dignum existimari.

Quicquid huius tandem sit, id pro certo affirmari potest, WOLFIVM, conspecto scripto Straehleriano, mirum in modum excanduisse, et, ingrato discipuli animo grauius commotum, malum malo compensandi cupiditatem prodidisse.

WOLFIVS, iusto animi dolore commotus, cum in priuatis suis recitationibus Straehlerianum confutabat scriptum, tum ipsi STRAEHLERO actionem intendebat, et, ut
acade-

academiae patres destinationibus Straehlerianis, silentio imposito, intercederent, rogabat. At cum preces suas irritas uideret WOLFIVS, ad Regem deferebat litem, neque id sine omni prorsus fructu. Rex enim sanxerat edicto, ne quid uel a STRAEHLERO, uel a ceteris academiae Halensis Doctoribus contra Wolfium scriberetur. Secus si fieret, fore, ut STRAEHLERVS non modo magistri dignitate exueretur, sed ingenti quoque multatus pecunia, suae poenam daret audaciae.

Quo quidem edicto regio tantum non omnes academiae Halensis Doctores exterriti, non conquiescendum sibi, filendumque putabant, sed, perscriptis ad legem literis, quid in WOLFIO WOLFIIque doctrinis

F 2

desi-

desiderari possit, eidem significabant. Theologorum imprimis ordo, et philosophorum contra nitebatur, et, quod ad Regem perferendum erat scriptum, id, a LANGIO confectum, omni cunctatione abiecta, Berolinum transmittabatur.

Quo quidem in scripto, multa WOLFIO fuisse afficta dicuntur, de quibus ne per somnium quidem cogitarit. Haud obscure enim WOLFIVS, in hoc libello, Atheismi incubabatur, et, ne quid confinxisse uiderentur, suis accusationibus inde colorem induebant, quod argumenta, pro existentia DEI hucdum adferri solita, infirmaret, quodque, iis prorsus reiectis, nouum quoddam, idque satis spinosum, innumerisque obstructum difficultatibus proferret, quod
item

item definitionem DEI, erroris plenam, periculosissimam, et talem denique, qualis ab Atheo concedi possit, in scriptis suis protulerit, quod libertatem humanam euersum eat, quod DEum, aiat, esse peccati causam et machinatorem, quod regressum, quem uocant, in infinitum proponat et asserat, quod doctrinam de miraculis, impiis errorum sordibus conspurcarit, quod, facile probatu esse, negauerit, genus humanum aliquando initium cepisse, quod denique, propugnatione harmoniae praestabilitae suscepta, hominem ex duplici constitui automato, affirmet, atque ita ordinem rerum, fixis immutabilis cuiusdam necessitatis legibus colligatum, defendat. Satis erat, satis criminum, quibus WOLFIVS postulabatur. At hic aduersariorum

F 3

pro-

prosternebat obtrectiones, crimina dissoluebat, et, quaecunque sibi putabat affingi, diluebat, firmissimo rationis propugnaculo se suasque doctrinas contra omnes male de ipso sentientium impetus tuitus. Quae male intellecta fuerant, distinctius explicabat, quae ipsi per maledicentiam imputabantur, repellebat, et, turpissima criminis macula deterfa, innocentiae praesidiis se tegebat.

At, quo non cogit furor animos, si eos inuasero, quo non praecipites agit mentes, incitatas iam iam, et audacia instinctas! LANGIVS, ira uersus propemodum in rabiem, non satis habebat, nomen WOLFII ad Regem deferre de atheismi crimine, uerum, ne publicum excandescitiae Langianae documentum deesset, edebat

bat quoque priorem causae DEI partem, et in hunc librum commentationes publicas Halae adornabat. Nomen quidem WOLFII, hoc in libro, reticuerat LANGIVS, at, qui emunctioris erant naris, hi facile, quem peteret LANGIVS in hoc scripto, intelligebant. Atheismo per WOLFII scripta portam aperiri et ianuam affirmabat. Ad haec, ne erroris convictus uideretur, respondebat nonnulla WOLFIVS, et, edita commentatione, de differentia nexus rerum sapientis et fatalis necessitatis, tela Langiana retundebat.

Qui cum, uinci, refelli, coargui, sibi putaret esse turpissimum, tantum aberat, ut uel os comprimeret, uel calamum cohiberet, ut potius, qua est belli eruditi gerendi peritia,

ritia, nunc demum, uelut dux pugnae et lacertosus, suas quasi copias contrahere, totisque uiribus tanti belli discrimen adire uideretur. Alteram ergo altera excipiebat scriptio, et, ut in praelii dimicatione, scutorum, gladiatorum, pilorum, spatorum, hastarumque multitudine contra hostem itur, ita LANGIUS, furore ardens, armisque succinctus, quicquid uel scribendo, uel docendo, uel declamando, uel disputando, uel literis ad alios conficiendis poterat, id omne contra WOLFIVM, et ad WOLFII doctrinas subuertendas dirigebat.

Anno cl^o l^o ccxxiii. modestam, ut uocat, disquisitionem noui philosophiae systematis edebat, cui libello theologorum ordo praefationem praefi-

praefixerat, in qua multa occurrunt, quae ad philosophiae fundamenta conuellenda, WOLFIVMque de statione sua, fortunaeque deiiciendum fastigio pertinere sunt nonnullis uisa.

Hoc ipso quoque tempore fiebat, ut THÜMMIGIVS, cliens WOLFII obseruantissimusque cultor, Professor philosophiae in academia Halensi, constitueretur, quod uero munus cum non, ut more erat receptum, statutisque sancitum academicis, a philosophorum petiisset ordine, accidit, ut hic, uel odio erga WOLFIVM percitus, uel Thümmigiana laesus insolentia, nimias interponeret moras, eumque, negaret, in philosophorum ordinem esse cooptandum, qui et omnes amicitiae necessi-

F 5

tudines

tudines cum WOLFIO haberet, et sine dubio Atheismi uenenum, ex Wolfianis haustum scriptis, esset dif-
feminaturus.

At WOLFIVS, qui fauebat THÜMMIGIO, eundemque ad Do-
ctoris publici dignitatem euectum uo-
lebat, literis aulae proceres commo-
uebat, ut academiae Doctores ob mo-
ram, friuole interiectam, nomine et
auctoritate Regis, grauius increpa-
rent.

Felici hoc rerum suarum successu
securior paullo WOLFIVS, aduer-
sarios suos elatius, et alto supercilio
spreuisse dicitur, quorum tamen et
calliditas et potentia omnino erat per-
timescenda. Foras emittebat moni-
tum ad commentationem de diffe-
rentia

rentia nexus rerum, in quo aculeatis aduersarios laceſſebat dicteriis, ipſosque, negabat, ſuam cepiſſe mentem, et nonnulla, ad praedicationem ſui pertinentia, immiſcebat.

LANGIVS, qui, quod ediderat WOLFIVS, monito aliud opponebat ſcriptum, quod inſcribatur, placidae uindiciae modeſtae diſquiſitionis. Haec dum agebantur, per clandeſtinas machinationes aduerſarii, ad fraudem acuti, WOLFII ſubuertere fortunam allaborabant, perſcriptis identidem ad Regis miniſtros literis, quibus id agebant impenſius, ut ipſum adducerent in inuidiam, ut perſuaderent Regi, uix quidquam harmonia praefabilia aut abſurdus, aut peſtilentius excogitari poſſe, ut denique commouerent Regem ad
WOL-

WOLFIVM, pestem iuuentutis et corruptorem, (ita enim ipsum uocabant,) ex Halensi academia eiiciendum. Neque optatis aduersariorum euentus non respondebat. Quanto enim magis WOLFIVS praestantissimos quosque et illustrissimos aulae Berolinensis proceres honori suo ac fortunae suae fauisse, hucdum uiderat, tanto uehementius nunc, commutata subito fortuna, exterrebat.

Anno cl̄o l̄o cc xxiii, xii. Nou. Regiae litterae ad Halensem perferebantur academiam. Magnificus academiae Rector ubi, uinculis epistolae relaxatis, signoque detracto, cognorat, grauius quid, quam ipsi aduersarii opinati fuissent, in WOLFIVM statui, non poterat, quin cum ceteris

ris

ris academiae Doctoribus, WOLFIO licet infensus, stupore ac insolito quodam horrore territatus, obmutesceret, nec sciret fere, utrum tam tristis nuncijs ferendus esset ad WOLFIVM. Ex regis enim uoluntate, hoc declarata edicto, WOLFIVS omnibus suis exuebatur dignitatibus, et, Hala exturbatus, solum uertere cogebatur. Quod quidem quamuis satis ad percellendum WOLFII animum territandumque aptum uideretur, augebatur tamen terror et ingrauescebat, cum ex regis cognosceret literis, non tergiuersandum esse, non moras necendas, sed prius, quam quatuor et uiginti horarum elapsum esset spatium, sibi Hala abeundum, prouinciisque omnino omnibus Borussicis intra biduum discedendum.

Vix

Vix credibile est, quantopere non WOLFIVM modo, qui fortunam, indignissimam praestantissima sua gloria, subire cogebatur, tristishic nuncijs conturbarit, sed omnes quoque WOLFII amicos, omnes academiae Halensis ciues, et nonnullos quoque ipsius aduersarios percusserit. Ne tantum quidem WOLFIO, in exilium abituro, temporis spatium supererat, quantum ad supellectilem et bibliothecam colligendam requirebatur. Quos habuerat Halae, amicos relinquebat, uix uni alteri uale dicens.

Ita eiectus WOLFIVS expulsusque Hala, ac de statione sua detrusus, aduersariis gaudendi plaususque edendi materiam suppeditabat, qui, audacia elati, pleniue laetitia, impudens

denter gloriabantur, se philosophiae Wolfianae pestem euomuisse, forasque proiecisse.

In magnam quoque calamitatem secum pertraxerant fata WOLFII THÜMMIGIUM, cuius quemadmodum salus WOLFII continebatur incolumitate, ita, corruente WOLFIO, ipsius fortuna, eodem labefactata motu, concidebat.

THÜMMIGIUS enim, quam sibi, inuitis WOLFII aduersariis, collatam gaudebat, Professoris dignitate rursus orbatus, in exilium sequebatur WOLFIVM, seque et res suas in eum deductas statum uidebat, in quo anceps spes et metus, irrequieto motu, animum miscebant.

A pe-

A penetibus ergo suis praeceps
 eiectus WOLFIVS, et suo dimotus
 loco, Marburgum, tanquam in por-
 tum quendam, confugiebat, ubi, quan-
 quam se putabat in tuto collocatum,
 uelut ex terra aliorum intuiturus nau-
 fragia, non poterat tamen impedire,
 quo minus ab aduersariis, ad pugnan-
 dum accinctis, ad certamen sollicita-
 retur.

LANGIVS ad BVDDEV M
 perscripserat literas, quibus ipsum
 iterum iterumque rogabat, ut suam
 de philosophia Wolfiana exponeret
 sententiam. BVDDEV S, ut erat
 erga amicos facilis, ita, data ad
 LANGIV M epistola, quid de WOL-
 FIO; eiusdemque philosophia senti-
 ret, apertius dicebat.

Quam

Quam epistolam, inuito BVD-DEO, typis imprimendam curabat LANGIVS, de tanti uiri in oppugnanda philosophia Wolfiana consensu mirifice laetatus. Hoc pacto nouae cooriebantur lites, et WOLFIVS, quem BVDDI auctoritas ad calammum arripiendum induxerat, confutabat ipsum, acerbiori paullulum, et acriori, quam modestiae quidem leges patiantur, dicendi genere usus.

Haec controuersia, latius diffusa, ita serpsit manauitque ad nostrae aetatis eruditos, ut uix quisquam eorum sit, qui non, ancipiti distractus contentione, uel WOLFII faueat partibus, uel ad eorum secedat castra, qui se uocant Antiwolfianos. Et quemadmodum lignorum strues, concepto igne, latius fundit incendium,

G

et

et flamma, tenui nutrita fomento,
ita crescit et exurgit, ut nulla ui pos-
sit extingui, sic lis Wolfiana, a te-
nuibus profecta initiis, eo creuit, ut
bellum hoc eruditum, eruditorum
discordia adultum, uix reprimi possit
contineri.

Nostrum non est, harum con-
trouersiarum progressum et auctus e-
numerando persequi, neque uero
hae lites ita pertinent ad WOLFII
uitam et fata, ut sine iis uitae Wol-
fianae descriptio manca et mutila pu-
randa sit. WOLFIVS enim nihil
habet commercii cum litibus illis et
controuersiis, quas uocant Wolfianas,
quasque, scimus, etiam nunc uehe-
mentius agitari. Sedet WOLFIVS
in pathmo suo tutus, et ab omni ma-
leuolorum impetu immunis. Medi-
tatur,

tatur, conficit scripta, et, tanquam in
alta quadam specula constitutus, non
sine insigniore animi uoluptate, acer-
rimos, et praelio strenuos bellatores
aspicit, qui uel ipsius dignitatem me-
ritaue defendunt, uel, secessione
ab ipso facta, contra sentiunt, eius-
demque philosophiam iniquius inse-
ctantur. Optamus uiro illūstri uale-
tudinem aequabilem et inconcussam,
et, ut fortunae suae addatur perpe-
tuitas, ita a DEO rogamus, ut qui
maxime possunt.

Cap. VI.

De Scriptis WOLFII.

Dementis est, nec eruditi, sic oc-
cultare suae mentis diuitias, ut
nihil inde in alios redundet emolu-
menti. Quas natura fauatrix cuique

tribuit animi dotes, eas sic adhibere fas est, ut alii quoque amplissimum inde capiant fructum. ST Diligentius, quam quisquam alius, hoc animo contemplatus est illustris WOLFIVS, qui non commentationibus modo, coram institutis, aliorum eruditionem adiuuandam augendamque semper putauit, sed scriptis quoque, felicissimis et diu duraturis limatissimi ingenii foetibus, aliorum studiis subuenit, memoriamque sui, elegantissimis scriptionibus conficiendis, quam maxime longam effecit.

Nos, quo quisque ordine liber est in lucem editus, eo commemorabimus, dissertationes etiam, quas perfecit ingenio, elaborauitque industria, addituri.

I. An-

I. Anno c^lo l^o cc iii. lucem, auctore
WOLFIO, uidebat dissertatio
Lipsiae, quae inscribatur: Phi-
losophia practica uniuersalis, me-
thodo mathematica conscripta.
De qua dissertatione cum supra
iam nonnulla sint adducta, hic plura
adferre non attinet.

II. Dissertatio prior de rotis dentatis
Lipsiae, eodem anno, mense Octo-
bri, edito.

III. Hoc ipso quoque anno prodibat
in lucem dissertatio de loquela
Lipsiae xx. Decembr. in Quart.

Haec sunt scripta, quae WOLFIVS
anno huius saeculi tertio in lucem con-
spectumque proferebat.

IV. Ao. c^lo l^o cc iv. Hoc anno, lo-
cum in philosophorum ordine tui-
turus, eximium eruditionis suae spe-

cimen edebat, dissertatione habita de Alagorithmo infinitesimali differentiali.

V. Ao. clō Is ccv. Dissertatio, methodum serierum infinitarum sistens, mense Dec. edebatur.

Haec sunt scripta WOLFII, quae, cum philosophiae esset magister, Lipsiae edidit.

VI. Ao. clō Is ccvii. Vbi Halam concesserat WOLFIVS, nouum munus auspicaturus, inuitabat ciues academiae, peculiari quodam scripto, ad recitationes suas mathematicas, cum publicas, tum priuatas. Hoc in scripto accessiones exponebat, quae scientiis mathematicis hoc saeculo factae sunt. Hoc ipsum uero programma ita inscribebatur: CHRISTIANVS
WOL-

WOLFIVS mathematicum Profef-
for Public. et ordinarius studiosae
iuuentuti in academia Fridericiana
lectiones publicas, et priuatas pro-
xime inchoandas intimat. Halae.

VII. Cogitationes quasdam succinctas
actis eruditorum inferendas cura-
bat, quibus methodum demon-
strandam ueritatem religionis christi-
anae exponebat. Scriptio haec
ita probabatur eruditis, et in his
maxime MOLANO, ut ab eo ex-
citaretur ad eiusmodi opus, quod
hac methodo adornaretur, perfici-
endum.

VIII. Eodem anno edebat schedias-
ma, de inueniendis finibus anguli mul-
tiplici ex dato finis simplici. Itidem
haec exercitatio mathematica a-
ctis eruditorum, mense Iulio,
inferebatur.

IX.

IX. Solutio nonnullarum difficultatum circa mentem humanam obuiarum, ubi simul agitur de origine notionum, et facultate ratiocinandi. Et hae meditationes leguntur in actis eruditorum Mens. Nouembr.

X. Nouam ad mathematicum studiosos mittebat, inuitationem, qua ad lectiones semestri hyberno habendas conuocabantur. His in praelectionibus, quas offerebat WOLFIVS mathematicum studiosis, id maxime exponere in animum induxerat, quid in mathematicis deliciis feligendum potissimum iis foret, qui ad exteros excurrere constituissent. Quo quidem instituto ut erat nihil ad utilitates studiosae iuuentutis accommodatius, ita his commentationibus discendi cupidissimus

diffimus quisque diligentissime frequentissimeque intererat.

XI. Anno clobccviii. Leges experientiarum fundamentales commentabatur, idque diatriba peculiari, in actis eruditorum reperiunda.

XII. Descriptio meteori igniti, die xi. Septemb. Halae Saxonum, alibi-que uisi, a WOLFIO concinnata, similiter in actis eruditorum legitur, mens. Nouembr. Haec descriptio a clarissimo HAGENIO nuper admodum in teutonicum conuersa est sermonem.

XIII. Solutio dubii geometrici ab illustrissimo comite ab HERBERSTEIN propositi excerpta ex literis CHRISTIANI WOLFII ad N - - - datis. Comes ab HER-

BERSTEIN dubium geometri-
cum circa tetragonismum circuli,
almae geometriae acutissimis cul-
toribus propositum, ad illustrem
MENKENIVM miserat, eun-
demque, ut hos dubitationum no-
dos actis eruditorum infereret, ro-
gabat. Annuebat petito MEN-
KENIVS, adiuncta tamen dubii
huius solutione, a WOLFIO su-
scepta.

XIV. Anno cl^o l^o cc ix. Dissertati-
onem quandam Halae, mense Iu-
nio, habebat WOLFIVS, quae
inscribatur: Consideratio phy-
sico-mathematica hiemis proxime
praeterlapsae. Haec dissertatio
a Thümmigio meletematibus uarii
argumenti annectebatur, et ea-
dem a clarissimo HAGENIO ger-
manice fuit conuersa.

XV.

XV. Hoc anno elementa aërometrie, in quibus aliquot aëris vires ac proprietates iuxta methodum Geometrarum demonstrantur. Non ante id tempus aerometria connexionem, quam uocant, systematicam fuerat explicata. Quare hoc plus inde laudis reportabat WOLFIVS, quo magis ab eruditis cognoscebatur, ipsum primum huius disciplinae esse conditorem. Hanc disciplinam postmodum fundamentis suis mathematicis, quae edebat, annectenda putabat.

XVI. Experimenta nonnulla de coloribus per confusionem diuersorum fluidorum producendis eruditorum subiiciebat iudicio, actisque eruditorum, mense Iulio, inferenda curabat.

XVII

XVII. Anno c^o l^o cc x. Responsio
ad epistolam Viri clarissimi IOAN-
NES KEILII, A.M. ex aede Christi
in Academia oxoniensi et Reg.
Socii Actis mensis Ianuarii pag. ii.
insertam.

XVIII. Monitum circa experimen-
tum de circulatione aëris per poros
ligni ex elementis Aerometriae in
Acta 1709. Mens. Ian. p. 28. trans-
latum.

XIX. Edebat principia scientiarum
mathematicarum, lingua Teuto-
nica, cum figuris aeneis, in 8uo.
Haec principia sunt iterum iterum-
que excusa, et ob praestantiam
suam et usum, ab eruditis etiam
nunc magni aestumantur. Annexa
est commentatio de methodo ma-
thematica, item de praecipuis
scriptis mathematicis.

XX.

XX. clv lo cc xi. Tabulae finuum tangentium, tam naturalium, quam artificialium, una cum Logarithmis numerorum uulgarium ab 1. usque ad 10000. Edidit, praefatus est, et regulam uniuersalem soluendi omnia tam plana, quam sphaerica, praemisit CHRISTIANVS WOLFIVS. Cum figuris aeneis.

XXI. Solutio dubiorum Aerometricorum in Diario Treuoltienfi Ao. 1710. Artic. 48. p. 588. et sqq. propositorum. Hanc solutionem inuenies in Actis erudit. Mense Ianuar.

XXII. Nouum Lampadis genus inuentum a Christiano Wolfio. Vide Acta eruditorum huius anni Mens. Febr. Haec ipsa commentatio

tatio quoque in patrium conuersa est sermonem.

XXIII. Obiectiones contra nouam definitionem motus in diario eruditorum Parisino exhibitam. Itidem in actis eruditorum mense Nou. inuenies.

XXIV. Anno cl^o b^o ccxii. Meditationes rationales de uiribus intellectus humani siue institutiones Logicae, lingua germanica conscriptae. Ita uero hae meditationes inscribebantur: Vernünfftige Gedancken von den Kräfte[n] des menschlichen Verstandes und dem rechten Gebrauch in Erkenntniß der Wahrheit. in 8uo Halae. Hic libellus recusatus est, 1719, 1722, 1725, 1727, 1730, 1733. et 1736. atque simul translatus est in linguam Gallicam
et

et Italicam. Ao. 1730. hunc ipsum librum ipse Wolfius latine uertebat, et circumferebatur hac inscriptione: Cogitationes rationales de uiribus intellectus humani, earumque usu legitimo in ueritatis cognitione, cum iis, qui ueritatem amant, communicatae, et nunc ex sermone Germanico in latinum translatae. Mullerus, Professor Giessensis, primum amicus WOLFII, post eidem inimicissimus, hanc Logicam latine interpretari parabat, sed WOLFIVS, ueritus, ne quis sensus alienus ipsi affingeretur, ipse, manu admota, opus hoc interpretationis suscipiebat. Quo quidem in Mülleri offensionem incurrebat, atque ipse Müllerus, ira exacutus, nonnullos dubi-

dubitationum nodos contra hanc
Logicam Wolfianam nec̄tebat.

XXV. Anno cl̄o l̄o cc̄ xiii. Elementa
Matheseos uniuersae, cum figuris
aeneis, Tomis duobus, in 4to, Ha-
lae. Cuius parti priori praefixa est
commentatio de methodo mathe-
matica. Alter tomus decimo
quinto huius saeculi anno in lucem
editus est. Auxit postea hoc o-
pus WOLFIVS, ita, ut nunc
quatuor existant Tomi. Horum
prior tomus edebatur cl̄o l̄o cc̄ xxx,
alter cl̄o l̄o cc̄ xxxiii. tertius
cl̄o l̄o cc̄ xxxv. et quartus siue ulti-
mus cl̄o l̄o cc̄ xxxvi. Noua haec
editio multum praeferenda est edi-
tioni priori, et, ob praestantiam,
prior huius operis tomus Parisiis
cl̄o l̄o cc̄ xxxii. in Gallicam conuer-
sus est linguam.

XXVI.

- XXVI. clō bcc xv. Meditatio de similitudine figurarum, praesertim curvilinearum et constructione lunularum Cyclico-parabolicarum similium datamque inter se rationem habentium. Haec meditatio actis eruditorum inserta legitur, mense Maio.
- XXVII. Regula noua inueniendi Logarithmum summae uel differentiae duorum numerorum siue rationalium, siue irrationalium, tam integrorum, quam fractorum, itemque potentiarum eorundem siue similium, siue dissimilium. Hoc quoque scriptum in actis eruditorum legitur mense Iunio. pag. 757.
- XXVIII. Regula noua, eaque uniuersalis inueniendi differentiam potentiarum duarum quarumcunque, sed eiusmodi gradus, quarum radices siue unitate, siue quocunque numero alio differunt. Exhibetur haec meditatio in actis eruditorum mense Dec.
- XXIX. Praefationem Wolfius praefigebat Hertelii introductioni ad uitra polienda. In hac praefatione agit de usu uitrorum politorum.
- XXX. clō bcc xvi. Responsio ad epistolam Viri summe Reuerendi Cornelii Dieterici Kochii praesidis societatis conantium in academia Helmstadiensi de die xxv. Februarii clō bcc xvi. Conceperat nonnulla dubia
- H Kochi-

Kochius contra principium indiuiduationis, eaque literis, ad Wolfium datis, cum ipso communicarat. Wolfius respondebat, et haec soluebat dubia, epistola quadam ad Kochium per scripta.

XXXI. Meditationes de insolito phoenomeno, quod mense Martio huius anni in coelo adparebat, cum figuris aeneis. Hoc scriptum patrio sermone est editum.

XXXII. Lexicon mathematicum, quod iterum Lipsiae MDCCXXXVI. est excusum.

XXXIII. MDCCXVII. Theoremata Geometrica noua, quibus omnium parabolaram, hyperbolarum et Cissoïdum in infinitum, aliarumque innumerarum curuarum nouarum descriptiones simplicissimae continentur. Videas hic acta eruditorum, et quidem mensem Martium.

XXXIV. Specimen physicae ad theologiam naturalem adplicatae, sistens notionem intellectus diuini per opera naturae illustratam. Haec dissertatio, quae, mense Augusto huius anni, habebatur, tanto eruditorum plausu excepta fuit, ut non modo Thümmigius Meletematibus suis uarii argumenti inferendam putarit, sed quoque Germanice uerterit nuper Hagenius.

XXXV.

XXXV. Quae ediderat Wolfius matheſeos principia, ea in compendium redigebat, et ita adornabat, ut in praelectionibus academicis uel ſcholasticis, fundamenti loco, poſſent ſubſterni. Compendium hoc ita inſcribebat: *Auszug aus den Anfangs-Gründen aller Mathematiſchen Wiſſenſchaften.* Hic libellus c10 10 cc xxv. iterum eſt editus.

XXXVI. c10 10 cc xviii. Detectio uerae cauſſae de admiranda frumenti multiplicatione, itemque de plantarum et arborum incrementis. Hoc ſcriptum, quod ad phyſicam uel maxime illuſtrandam pertinet, communibus eruditorum, rei phyſicae intelligentium, ſuffragiis fuit comprobatum, et Londini etiam c10 10 cc xxxiv. anglice fuit translatum, id quod WOLFIO non medicocredidit honori. Ulmae denuo typis excudebatur, ſed, inſcio et inuito WOLFIO. Poſtea a WOLFIO augebatur uariis acceſſionibus, et c10 10 cc xxv. noua prodibat edito. Anonymus quidam edebat nonnulla monita contra hanc detectionem Wolfianam et multa in meditationibus WOLFII de mirabili frumenti multiplicatione deſiderabat.

XXXVII. Praefationem quoque hoc anno ſcripſit, praefixam Leutmanni commentationi de horologiis. In hac praefatione Wolfius

H 2

non

non poenitenda adfert de horologiorum historia, et libris, qui de horologiis exponunt.

XXXVIII. Ratio praelectionum Wolfianarum in Mathesin et philosophiam uniuersam, Halaë, guo. Hoc scriptum, ut supra monuimus, non omnino nullam suppeditauit ansam, lites excitandi. c15.15 cc xxxv. altera huius libelli edito prodiit, eaque auctior. Nam commemorat WOLFIVS noua hac in editione, quam inierit rationem, Hugonis Grotii opus de Jure belli et pacis explicandi.

XXXIX. Quas contra detectionem uerae causae de admirabili frumenti multiplicatione formatas uidebat, nunc confutabat obiectiones, edito scripto huius indicis: *Erläuterung der Entdeckung der wahren Ursache von der Vermehrung des Getreydes/ ic.*

XL. Deuenio nunc ad scriptum, quod Wolfio non multorum modo contraxit offensas, sed funestissimae discordiae semina sparfit, nempe ad eius Metaphysicam. Hic liber, quo meditationes de DEO, anima, mundo, et conceptibus rerum communibus, cum eruditis communicabat, hoc etiam nunc circumfertur titulo: *Bernünfftige Gedancken von Gott/ der Welt/ und der Seele des Menschen/ auch allen Dingen überhaupt.* Francof. et Lipsi, guo. In fronte libri reperies quidem

dem annum huius saeculi uigesimum, quo primum editus sit, sed constat, exiisse in uulgus has meditationes anno undeuigesimo praesentis saeculi, ut adeo prima editio *Metaphysices Wolfianae* recte referri possit ad *MDCCXIX*. Sextum iam recusum est hic liber, nec dubium est, quin plures secuturae sint editiones. Prior editio comparebat *MDCCXIX*. quamuis bibliopola *MDCCXX*, in fronte posuerit, altera *MDCCXXII*, tertia, *MDCCXXV*, quarta, *MDCCXXIX*, quinta, *MDCCXXXIII*, et sexta *MDCCXXXVI*. Multa aduersarii *VVolfii* sibi uisi sunt deprehendisse in hoc scripto, quae, et absurda, et impia, et periculi plena, et omni religioni honestatique contraria putari debeant. Sed defendit se *VVolfius*, crimenque dissoluit.

XL. *MDCCXX*. Monitum, qua ratione se gerere uelit *VVolfius*, si in posterum dubia et obiectiones contra scripta sua ab aduersariis formentur.

XLII. Cogitationes rationales de hominum actionum commissione uel omissione, Teutonice: *Bernünfftige Gedancken von der Menschen Thun und Lassen / zu Beförderung ihrec Glückseligkeit.* Hoc libro uniuersa philosophia morum continetur, et saepius idem recusum est. Anno *MDCCXX*. prima editio

in lucem proferebatur, c10 10 cc xxiii, altera, tertia c10 10 cc xxviii, et quarta c10 10 cc xxxiii.

XLIII. Praefationem scribebat, praefigendam translationi germanicae scriptionum nonnullarum Leibnitianarum et Clarckianarum memorabilium, quam adornauit Henricus Koehlerus

XLIV. c10 10 ccxxi. Hoc anno in publicum prodibat WOLFII politica, siue vernünftige Gedanken von dem gesellschaftlichen Leben der Menschen und insonderheit dem gemeinen Wesen zu Beförderung der Glückseligkeit des menschlichen Geschlechts. Halle/ in 8. Recusus est hic liber c10 10 cc xxxvi.

XLV. Experimenta physica, undique collecta, edebat WOLFIVS, sub hoc titulo: Allerhand nützliche Versuche/ dadurch zu genauer Erkännniß der Natur und Kunst der Welt gebahret wird. Tribus constat Tomis hoc opus, et forma octaua excusum est. Prior Tomus edebatur c10 10 cc xxi, alter c10 10 cc xxii, et tertius eodem anno, quamuis in fronte annus tertius et uigesimus praesentis saeculi sit impressus.

XLVI. Epistola gratulatoria ad Conrad. Henr. Menschingium. Perbreuis haec epistola, ad respondentem disputationis Thümmigianae

nae

nae de animi immortalitate, perscripta, continet quaedam, ad doctrinam de animi immortalitate illustrandam pertinentia.

XLVII. c10 10 cc xxii. Epistola gratulatoria ad Georgium Frider. Unruh, quae affixa est dissertationi Thümmigianae: qua phaenomenon singulare solis coelo sereno pallescentis ad rationes reuocatur. Hac epistola adfert quaedam WOLFIVS, quae ad merita sua in ueritatibus metaphysicis distinctius cognoscenda pertinent.

XLVIII. Praefationem praemisit WOLFIVS Sturmii physicae electiuae siue hypotheticae, quae Norimbergae 1722. edebatur, parti posteriori.

XLIX. c10 10 cc xxiii. Tutissimum quoddam remedium contra calumnias edebat, hac cum inscriptione: *Sicheres Mittel wider ungegründete Verläumdungen/ wie denenselben am besten abzuhelffen.* Halae, in 8uo. Hoc scripto Straehleri cauillationes confutabat.

L. Physices theoreticae partem priorem edidit Halae, in forma 8ua. Scripti titulus hic erat: *Bernünfftige Gedancken von den Wirkungen der Natur.*

LI. Physices partem alteram edebat sub titulo: *Bernünfftige Gedancken von den Absichten der natürlichen Dinge.* Bibliopola 1724. in titulo

tulo imprimendum curavit, sed scriptum
c10 10 cc xxiii. prodiit.

LII. Commentatio de differentia nexus rerum
sapientis et fatalis necessitatis, nec non sy-
stematis harmoniae praestabilitae &c. Hoc
scriptum est Langio oppositum.

LIII. Monitum ad commentationem luculen-
tam de differentia nexus rerum sapientis et
fatalis necessitatis, quo nonnulla sublimia
metaphysicae ac theologiae naturalis capi-
ta illustrantur.

LIV. c10 10 cc xxiv. Hoc anno Buddeum con-
futabat sequenti scripto: Anmerckungen über
das Buddeische Bedencken.

LV. Item contra Theologos Halenses depu-
gnabat hoc scripto: Gründliche Antwort auf
der Theologischen Facultät zu Halle Anmer-
ckungen.

LVI. Annotationes in Metaphysicam suam
scribebat sub hoc titulo: Anmerckungen über
die vernünfftige Gedancken von Gott / der
Welt / und der Seele des Menschen / auch allen
Dingen überhaupt / Francofurt.

LVII. Annotationibus in Buddei scriptum ad-
ditamenta subiunxit sub titulo: Nöthige
Zugabe zu den Anmerckungen über Hrn. D.
Buddeus Bedencken von der Wolffischen Phi-
losophie.

LVIII.

LVIII. c13 13 cc xxv. Examen systematis folium dimidiatorum. Dissertatio haec Marburgi habebatur, mense Aprili.

LIX. Tertiam physices partem edebat. Index huius libri erat: Vernünfftige Gedancken von dem Gebrauche der Theile in Menschen/ Thieren/ und Pflanzen.

LX. Tertium scriptum contra Buddeum emittebat sub titulo: Klarer Beweis/ daß Hr. D. Budde die ihm gemachten Vorwürffe einräumen und gestehen muß/ er habe aus Ubeeilung die ungegründeten Auflagen der Hällischen Widersacher recht gesprochen.

LXI. c13 13 cc xxvi. Orationem typis excudendam curabat de Sinarum philosophia practica, in solenni panegyri recitata. De hac oratione, tanquam pomo Eridos, iam actum est a nobis.

LXII. Principia dynamica. Haec principia inueniuntur in Commentariis Academiae scientiarum Imperialis Petropolitanae.

LXIII. Ausführliche Nachricht von seinen eigenen Schrifften/ die in deutscher Sprache von den verschiedenen Theilen der Welt-Weisheit herausgegeben/ auf Verlangen ans Licht gestellt.

LXIV. Phaenomenon singulare de malo pomifera

mifera absque floribus ad rationes physicas reuocatum, Marburgi in 4to.

LXV. MDCCXXVIII. Hoc anno primum edebat Logicam Wolfius lingua latina in forma quarta cum hoc titulo: Philosophia rationalis siue Logica methodo scientifica pertractata, et ad usum scientiarum atque uitae aptata. Francofurt. et Lips. in 4to

LXVI. Monitum de sua philosophandi ratione. Scriptum hoc opponebatur Hanschio, qui in opere Logico maiori nonnulla desiderarat.

LXVII. MDCCXXIX. Horae subsecivae Marburgenses, quibus philosophia ad publicam priuatamque utilitatem aptatur. Francofurti et Lipsiae, in 8uo.

LXVIII. MDCCXXX. Edebat hoc anno Metaphysicam formae maioris, lingua Romana conscriptam. Pars eius prima prodibat, et inscribatur: Philosophia prima siue Ontologia methodo scientifica pertractata, qua omnis cognitionis humanae principia continentur. Francofurt et Lips. Recusum est hoc opus anno MDCCXXXV.

LXIX. Continuabat quoque VVolfius horas suas subsecivas, quibus argumenta uarii generis continentur.

LXX. Praefatio Schreiberi parti primae elementorum Medicinae physico Mathematicorum praemissae.

LXXI;

- LXXI. c10 10 cc xxxi. Cosmologia generalis, methodo scientifica pertractata, qua ad solidam, inprimis Dei atque naturae cognitionem uia sternitur. Francofurt. et Lips. in 4to.
- LXXII. c10 10 cc xxxii. Psychologia empirica, methodo scientifica pertractata, qua ad solidam, inprimis Dei atq; naturae cognitionem uia sternitur. Francofurt. et Lips. in 4to.
- LXXIII. Horae subseciuae continuantur.
- LXXIV. c10 10 cc xxxiii. Epistola gratulatoria de utilitate artis iuueniendi in systema redigendae, ad Cramerum perscripta, qua ipsi nouum munus gratulatur.
- LXXV. Praefatio, translationi Germanicae, quam Baumannus adornauit, operis Nieuwenhuydiani praemissa.
- LXXVI. c10 10 cc xxxiv. Praefatio, Hagenii libro de methodo mathematica praefixa. Haec praefatio VVolfii agit de acumine intellectus, mathematicum tractatione comparando.
- LXXVII. Praefatio, nouae Hugonis Grotii editioni de Jure B. et P. praemissa.
- LXXVIII. Psychologia rationalis methodo scientifica pertractata, qua ea, quae de anima, indubia experientiae fide innotescunt, per essentiam et naturam animae explicantur, et ad intimiorem naturae eiusque autoris cogni-

cognitionem profutura proponuntur. Francofurt. et Lips. in 4to.

LXXIX. CIO IO CC XXXV. Hoc anno scripsit Wolffius praefationem, Thümmigii tentaminum nouae editioni praefixam. 8.

LXXX. CIO IO CC XXXVI. Theologiae naturalis methodo scientifica pertractatae Pars prior, integrum systema complectens, qua existentia et attributa Dei a posteriori demonstrantur. 4to Francofurti et Lips.

LXXXI. CIO IO CC XXXVII. Theologia naturalis methodo scientifica pertractata. Pars posterior, qua existentia et attributa Dei ex notionem Entis perfectissimi et Natura animae demonstrantur. Francof. et Lips.

LXXXII. CIO IO CC XXXVIII. Philosophia practica Vniuersalis, methodo scientifica pertractata. Pars prior Theoriam Complectens, qua omnis actionum humanarum differentia, omnisque iuris et obligationum omnium principia a priori demonstrantur.

LXXXIII. Scriptum quoque polemicum contra Langium edidit, hoc insignitum titulo: Antwort auf D. Joachim Xanaens kurzen Abriss derjenigen Lehr-Sätze, welche in der Wolffischen Philosophie der natürlichen und geoffenbarten Religion nachtheilig sind ic.

Vide,

Vide, Lector, quam longa sit series scriptorum, a WOLFIO solide limatissimeque elaboratorum, et luci publicae expositorum. Mirantur eruditi Wolfianam diligentiam, mirantur acumen, mirantur soliditatem, et vim mentis incredibilem. Haec omnia ipsi quoque nos miramur, optamusque cum compluribus aliis, ut DEUS WOLFIO tantum adhuc vitae spatium concedat, quantum ad opus philosophiae, quod inchoavit, perficiendum requiritur. Inprimis uero magno ea scripta uidendi desiderio tenemur, quae se editurum promisit. Logicam inprimis probabilium omnibus uotis expetunt eruditiores, artemque heuristicam, quam se confecturum pollicitus est, anxie expectant. Vitae quoque suae enar-

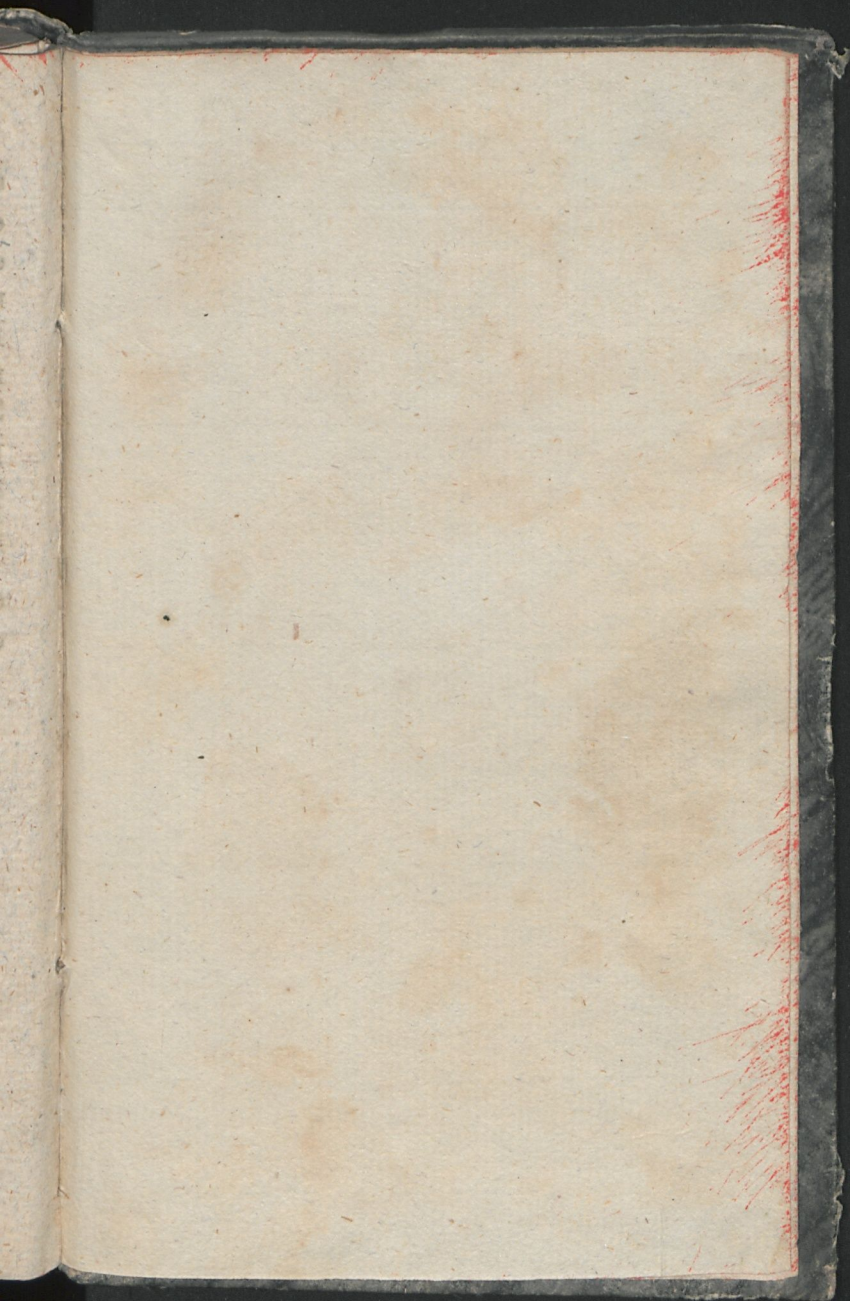
rati-

rationem, si promissis standum est,
 cum eruditis communicabit. Quam
 uellem, ut qualiscunq; haec, uitae Wol-
 fianae descriptio ipsi esset incitamento,
 ad suam uitam pluribus exponendam
 et euulgandam! quod unum qualicun-
 que hac opella si consecutus fuero, id,
 quod, ad hunc aggressus laborem,
 optaui, me consecutum
 putabo.

EMENDANDA.

- Pag. 11. lin. 6. pro *d. XXXIV. Ian.* lege: XXIV. Ian.
 60. lin. 8. pro *quicquam*, lege: quisquam.
 64. lin. 1. pro *morte*, lege: more.
 83. lin. penultim. pro *legem*, lege: regem.
 101. lin. 2. pro *Alagorithmo*, lege: Algorithmæ.

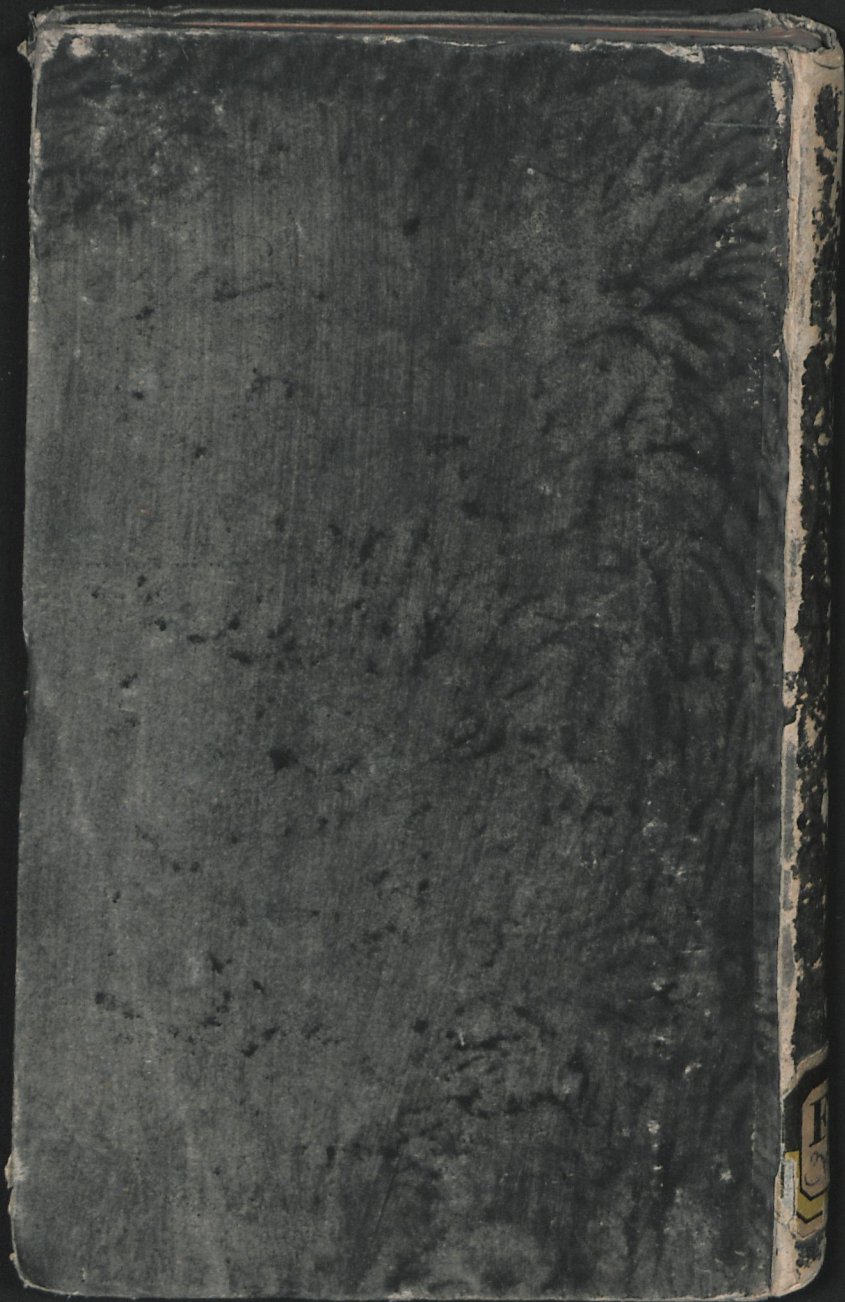

Fa 3126

S

Wolp

Wolp k

VITA
FATA ET SCRIPTA
CHRISTIANI WOLFII
PHILOSOPHI.

LIPSIÆ ET VRATISLAVIÆ,
Apud Siegmundum Ehrenfriedum Richterum.
c15 ccxxxix.

B. 771.